

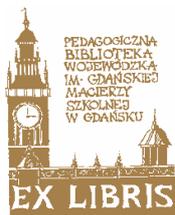
Exempli Gratia

**I (I)
2005**

II SESJA METODYCZNA

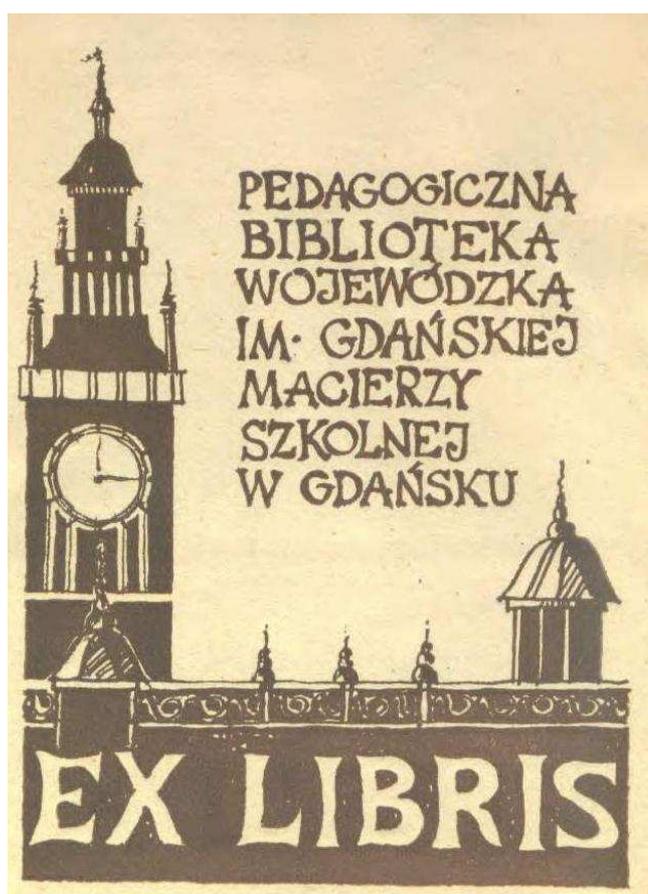
Udział nauczyciela bibliotekarza
w pokonywaniu specyficznych
trudności uczniów w nauce

Materiały sesyjne

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA W GDAŃSKU
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax: (0-58) 344-01-68

MATERIAŁY SESYJNE

II SESJA METODYCZNA

Udział nauczyciela bibliotekarza w pokonywaniu specyficznych trudności uczniów w nauce

Gdańsk, 3 listopada 2004 r.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

Organizator

mgr Beata Symbor
(Wydział Instrukcyjno-Metodyczny PBW w Gdańsku)

mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska
(Wydział Instrukcyjno-Metodyczny PBW w Gdańsku)

Redakcja

Beata Symbor
Zdzisława Woźniak-Lipińska

Skład

Beata Symbor

Wydawca

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax 344-01-68

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY SESYJNE

1. *Udział nauczyciela bibliotekarza w pokonywaniu specyficznych trudności uczniów w nauce – słowo wstępne*
mgr Małgorzata Kłos (PBW w Gdańsku)5
2. *Wspomaganie procesu uczenia czytania i pisania przez oddziaływanie osobowe czy nowe technologie?*
prof. dr hab. Marta Bogdanowicz (Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego).....7
3. *Nauczyciel bibliotekarz – uczeń w poszukiwaniu skutecznych form porozumiewania się (konspekt)*
dr Elżbieta Zubrzycka (Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne)..... 23
4. *Magia ortofrajdy – skojarzenia literowe (regulamin konkursu „Wielkie Malowanie Ortografii”)*
Roman Janiec (Pomorskie Studio Wdrożeń Dydaktycznych)..... 25
5. *Pokonywanie trudności w nauce pisania z wykorzystaniem metody Kolorowej Ortografii Lesława Furmaga*
mgr Grażyna Młynarska (Szkoła Podstawowa Nr 15 w Gdańsku) 27
6. *Biblioterapia w pracy z dzieckiem dyslektycznym*
mgr Mirosława Wójtowicz (Ośrodek Biblioterapeutyczny przy Towarzystwie Przyjaciół Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku) 35

MATERIAŁY TOWARZYSZĄCE

7. *Specyficzne trudności uczniów w nauce – zestawienie bibliograficzne*
mgr Beata Korpyta (Wydział Informacyjno-Bibliograficzny PBW w Gdańsku) 43
8. *Dysleksja – zestawienie bibliograficzne*
mgr Marzanna Łyszkowska, mgr Agnieszka Pyra (Wydział Zbiorów Audiowizualnych PBW w Gdańsku)..... 47

MATERIAŁY PODSUMOWUJĄCE

9. *Opracowanie ankiety ewaluacyjnej sesji metodycznej pt. Udział nauczyciela bibliotekarza w pokonywaniu specyficznych trudności uczniów w nauce*
mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska (Wydział Instrukcyjno-Methodyczny PBW w Gdańsku)..... 61
10. *Nauczyciel bibliotekarz – świadomy terapeuta*
mgr Beata Symbor (Wydział Instrukcyjno-Methodyczny PBW w Gdańsku)..... 67

MATERIAŁY
SESYJNE

*mgr Małgorzata Kłós
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku*

UDZIAŁ NAUCZYCIELA W POKONYWANIU SPECYFICZNYCH TRUDNOŚCI UCZNIÓW W NAUCE – SŁOWO WSTĘPNE

Na dzisiejszej sesji spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób nauczyciel może pomóc uczniowi z takimi trudnościami jak dysleksja. Dziecko takie wymaga fachowej pomocy nie tylko ze strony rodzica, psychologa, pedagoga, lekarza, ale również, a może przede wszystkim, pomocy ze strony nauczyciela. Najczęściej to właśnie nauczyciel jest pierwszą osobą, która zauważa trudności dziecka, dlatego tak ważne jest odpowiednie przygotowanie go, aby mógł sprostać zadaniu towarzyszenia uczniom w pokonywaniu trudności. Nauczyciel musi wiedzieć, w jaki sposób pracować z dzieckiem i jak je zachęcać do pracy, motywować, sprawiać, by trudności w nauce nie były przyczyną zniechęcenia do zdobywania wiedzy, by uczeń nie czuł się gorszy od swoich rówieśników z klasy. Brak sukcesów u dziecka, mającego trudności w nauce, jest często powodem różnych kompleksów. Dzieci takie mają problemy emocjonalne, społeczne i edukacyjne.

Chociaż nie mamy wpływu na występowanie takiego zjawiska jak dysleksja, to jednak wykonując zawód nauczyciela, mając kontakt z dzieckiem, możemy bardzo skutecznie złagodzić jego konsekwencje. Wczesna diagnoza u dziecka, już w przedszkolu, umożliwia lepszą pomoc późniejszemu uczniowi. Mówiąc otwarcie o trudnościach, jakie dotyczą uczniów, "oswajając" społeczeństwo z tematem, zaoszczędzamy pośrednio naszym podopiecznym stresów, a jednocześnie uświadamiamy im, że muszą pracować więcej od innych, by uczenie było przyjemnością, a nie tylko pasmem przykrości. Wynikają one często po prostu z niewiedzy o zaburzeniach i o ich przyczynach. Uczniowie z dysleksją przedstawiają i myślą litery, sylaby, wyrazy. Są to osoby o prawidłowym rozwoju umysłowym, bywa, że bardzo zdolne, ale które muszą włożyć więcej pracy i więcej wysiłku, by pokonać swoje ograniczenia.

Oddaję głos prelegentom, którzy przybliżą Państwu problem, który dotyka przeciętnie co ósmą osobę. Mam nadzieję, że dzisiejsza sesja wzbogaci Państwa wiedzę i pomoże w pracy zawodowej.

prof. dr hab. Marta Bogdanowicz
Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego

WSPOMAGANIE PROCESU UCZENIA CZYTANIA I PISANIA PRZEZ ODDZIAŁYWANIE OSOBOWE CZY NOWE TECHNOLOGIE?

1. „Cywilizacja pisma” i funkcjonowanie w niej

Czytanie i pisanie to procesy porozumiewania się za pomocą dekodowania i kodowania mowy ustnej. Należą do czynności złożonych i dlatego nie są zdolnościami wrodzonymi, lecz umiejętnościami nabywanymi w toku treningu formalnego, czyli procesu edukacji realizowanego w szkole. Trwa on kilkanaście lat zanim osiągnie się biegłość na najwyższym poziomie, jaki A. Brzezińska (1987) określa „czytaniem krytycznym i twórczym”. Wówczas nie tylko czytany tekst jest dobrze rozumiany, lecz również czytelnik potrafi się ustosunkować do jego w świetle własnego doświadczenia życiowego i posiadanej wiedzy, posiada zdolność do interpretacji znaczenia tekstu (ukrytych podtekstów, przenośnego rozumienia) oraz umiejętność jego twórczego przetwarzania. W zakresie umiejętności człowiek osiąga biegłość w tzw. ekspresji słownej, a więc wypowiedzania się na piśmie.

Zmieniająca się rzeczywistość, narastająca liczba informacji, konieczność uzupełniania i uaktualniania wiedzy gromadzonej wskutek badań i odkryć stwarza potrzebę szybkiej i skutecznej komunikacji za pomocą czytania i pisania. W krajach cywilizowanych umożliwia mu to dobre funkcjonowanie społeczne i dostęp do kultury w całym obszarze czasowym i przestrzennym. Życie w „cywilizacji pisma” i brak umiejętności korzystania z tego narzędzia komunikacji, określane jest jako „analfabetyzm funkcjonalny”. Przyczyną tego stanu rzeczy jest zaniedbanie środowiskowe (brak wzorców w otoczeniu, rozwijania zainteresowania książką, brak treningu w czytaniu) i dydaktyczne (niewłaściwy przebieg procesu nauczania), ale również może być ono skutkiem specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu zwanych dysleksją rozwojową i brakiem udzielenia specjalistycznej pomocy w formie terapii pedagogicznej. Dzieci, które z opisanych powodów nie opanowały w szkole umiejętności czytania i pisanie w stopniu „funkcjonalnym”, a więc umożliwiającym posługiwanie się nimi jako narzędziem pobierania, przetwarzania i przekazywania informacji, po jej ukończeniu bardzo rzadko i niechętnie z niej korzystają. Porozumiewanie się za pomocą pisma zastępują innymi formami aktywności. Czytanie zastępują oglądaniem programów telewizyjnych, filmów video, słuchaniem radia, uczeniem się przez obserwację i naśladowanie w codziennej praktyce zawodowej, przez dyskusje na profesjonalne tematy, udział w szkoleniach i konferencjach. Pisanie - zastępują telefonowaniem. Z tego powodu nie polepszają, co jest zawsze możliwe, swoich umiejętności w zakresie czytania i pisanie a często wprost przeciwnie – tracą wypracowaną sprawność, co określamy mianem *regresu* i osiągają stan określany mianem wtórnego analfabetyzmu. Dane z UE z 1999 wskazywały na to, że odsetek występowania analfabetyzmu funkcjonalnego zwiększa się w krajach

cywilizowanych(z 2,1% do 4,4 %) na skutek wskazanych procesów. Niektóre z osób z tym problemem starannie wypracowują sobie indywidualne strategie uczenia się i radzenia sobie w życiu społecznym. Szczególnie osoby bardzo inteligentne potrafią dość skutecznie maskować swoje problemy z czytaniem i pisaniem. Problem ten występuje na tyle często, że na przykład we Francji funkcjonuje wiele biur tzw. pisarzy publicznych, w których świadczy się nie tylko takie usługi jak pisanie podań, ale również prowadzenie osobistej korespondencji, czytanie dokumentów itp. Jednakże częstość występowania trudności w czytaniu oceniana w 1999 roku w krajach europejskich jest drastycznie wysoka np. w Niemczech – 14,4%, w Szwajcarii 17-19%, co wskazuje na wysoką rangę problemu przeciwdziałania tej sytuacji. Stworzenie programu poradczego nie jest jednak proste, ponieważ jak powszechnie wiadomo, coraz mniej się czyta, coraz więcej pobiera informacji o charakterze wizualnym, bowiem niemal „na naszych oczach” postępuje proces przemiany „kultury języka” w „kulturę obrazu”.

Naprzeciw potrzebom osób, które niedostatecznie opanowały umiejętność porozumiewania się za pomocą pisma, wychodzą nowe pomoce i urządzenia techniczne - najczęściej komputery i skanery, ułatwiające czytanie i pisanie, a nawet do pewnego stopnia zastępujące udział człowieka w tych procesach.

2. Urządzenia ułatwiające czynność pisania.

2.1. Komputer zamiast pióra

Komputer, zapewniając czytelność pisma i jego ortograficzną poprawność, stworzył szanse prawidłowego porozumiewania się za pomocą pisma.

Początkowo służył on do pisania, zastępując pióro podobnie jak wcześniej czyniły to maszyny do pisania. Jednak dzięki swoim licznym zaletom, wykorzystywanym w procesie pisania, szybko wyparł maszynę do pisania zarówno z instytucji jak i z domów prywatnych. Stał się rewelacyjnym rozwiązaniem dla osób, które na skutek znacznych zaburzeń czynności układu ruchowego np. wskutek niedowładów, niemożności kontrolowania napięcia mięśniowego nie mogły opanować umiejętności ręcznego pisma lub opanowały je w słabym stopniu, pisząc nieczytelnie. Najczęściej służy w przypadkach zaburzeń rozwoju motoryki rąk, uniemożliwiających osobom z dysgrafią osiągnięcie czytelnego pisma. Ten problem najbardziej jest dolegliwy w dzieciństwie, głównie w pierwszych klasach szkoły podstawowej, kiedy to oceny szkolne w dużej mierze zależą od poziomu graficznego pisma i estetyki prac szkolnych. Osobom, które z różnych powodów nie opanowały poprawnej pisowni umożliwia komfort pisania bez obawy o popełnienie błędów.

Nauczyciele jednak niechętnie przyznają uczniom prawo do pisania zadań domowych na komputerze. W gimnazjum i liceum uczniowie mogą korzystać z tego udogodnienia za zgodą nauczyciela, także na maturze, gdy sugeruje to opinia wydana po badaniach diagnostycznych w poradni psychologiczno-pedagogicznej, której honorowanie jest uznane

za obowiązujące nauczyciela. Prawo to potwierdza ostatnie Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, z dnia 7 września 2004 r., w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

Badania przeprowadzone w 20 krajach, za pomocą Kwestionariusza Praw Uczniów Europejskiego Towarzystwa Dysleksji, który wypełniły 24 organizacje, głównie zrzeszone w tym towarzystwie wykazało, że możliwość pisania prac na komputerze mają uczniowie w 85 % ankietowanych krajów (70 % i czasami w 15% krajów) jeśli pisanie odręczne sprawia im trudność. Spośród nich w 70% krajów dopuszcza wykorzystywanie komputera do pisania zadań domowych, a 20% - używanie w klasie (Bogdanowicz, Sayles, 2004).

Niestety, specjalne potrzeby edukacyjne uczniów o obniżonej sprawności manualnej często nie napotykają w polskiej szkole na zrozumienie nauczycieli, nawet wtedy gdy używanie komputera jest zalecane w opinii z poradni. Przykładem jest skierowana do ucznia wypowiedź nauczycielki języka angielskiego, która ledwie rzuciwszy okiem na teksty zadań domowych przepisane "na czysto" na komputerze i wpięte w segregator, po to aby wreszcie były czytelne i dobrze się prezentowały, stwierdziła: „Bardzo ładnie, a teraz przepisz to normalnie do zeszytu”.

Inaczej wygląda sytuacja studentów na wyższych uczelniach. Przyjęło się, że studenci przygotowują samodzielne prace pisemne na komputerach. Jednak nieczytelne pismo bywa przyczyną poważnych kłopotów, jeśli student nie potrafi odczytać swoich notatek z zajęć. Takie osoby niemal wszystkie teksty piszą na komputerze, ale są tu pomocne także inne rozwiązania techniczne.

2.2. Dyktafon jako notatnik

Dla osób, które zbyt wolno notują na zajęciach, nie są w stanie wszystkiego zapisać. a nawet jeśli zdążą, to rezultatem są nieczytelne zapisy, bardzo pomocny jest dyktafon. Studenci, po uzgodnieniu z prowadzącym, mogą nagrywać wykłady aby potem wykorzystując materiał z nagrań, wykonać notatki. Bardzo przydatne są dyktafony, które pozwalają

na odtwarzanie nagranych materiału w różnym tempie. Wyraźne zwolnienie tempa odsłuchiwania zapisu umożliwia lepsze zrozumienie i zapamiętanie nagranych tekstu. W przypadku osób z dysleksją jest to bardzo wskazane ze względu na ich wolniejsze tempo percepcji bodźców słuchowych i słabszą pamięć operacyjną słuchową, uwarunkowane nietypową budową i funkcjonowaniem układów wielkokomórkowych w systemie wzrokowym, słuchowym i motorycznym (Tallal 1996; Stein 2004).

Uczniowie z dysgrafią oraz z zaburzeniami określanymi przez międzynarodowe klasyfikacje medyczne ICD-10 i DSM-IV (Bogdanowicz 2003; Bogdanowicz, Adryjanek 2004)) jako zaburzenia tzw. ekspresji słownej, czyli ze słabymi zdolnościami do

wypowiadania się na piśmie, mają prawo zamiast pisania wypracowania do innych form wykazania swojej wiedzy i umiejętności. Dane uzyskane za pomocą kwestionariusza EDA informują o możliwościach używania dyktafonu do nagrywania swoich ustnych odpowiedzi lub odpowiadania ustnie - w 65% ankietowanych krajów (55% i 10% - czasami). Takie formy zwykle mają miejsce w klasie (Bogdanowicz, Sayles, 2004).

Przydatne przy posługiwaniu się dyktafonem są specjalne urządzenia, które służą do natychmiastowego i całkowitego kasowania nagrań z kasy - wystarczy tylko ją przesunąć przez wspomniany przyrząd, by ponownie mogła służyć do nagrywania.

Komputer i dyktafon podczas egzaminów

Studenci wprawdzie korzystają z komputerów do pisania prac zaliczeniowych, lecz nie używają ich na egzaminach. Tymczasem, niski poziom graficzny pisma bywa przyczyną niepowodzeń, gdy prowadzący kolokwia pisemne odmawiają ich ocenienia z powodu niemożności odczytania. Przykładem mogą być trudności studentki medycyny, która omal nie zakończyła przedwcześnie studiów z powodu niemożności zaliczenia zajęć z „pisanie recept”, które były nieczytelne i zawierały błędy ortograficzne. Kilka podejść do zaliczenia i przejście na pismo drukowane zakończyło się wreszcie pozytywnym wynikiem. Poważne trudności z tego samego powodu miał student pierwszego roku prawa, gdy asystenci odmówili oceniania jego prac pisemnych z kolokwiów. Prośba o zamianę egzaminu pisemnego na ustny nie była wzięta pod uwagę przez profesora Wydziału Prawa, który otwarcie przyznał, że na pierwszym roku jest aż 330 osób i ma zalecenie „odsiania” jak największej liczby studentów, i tu właśnie nadarza się taka okazja. Chłopiec nie miał opinii o dysgrafii, nie dysponował laptopem, a na nauczenie się pisania drukiem miał zbyt mało czasu. Ratunkiem w tej sytuacji była tylko interwencja rzeczownika ds. studentów niepełnosprawnych, który działa przy Rektorze każdego Uniwersytetu.

W wielu krajach uczniowie z dysleksją mają prawo do dodatkowego wyposażenia podczas egzaminów szkolnych i państwowych. Komputer może być bardzo użytecznym narzędziem podczas zdawania egzaminów przez osoby, które nie potrafią pisać w sposób czytelny.

W takich przypadkach problem rozwiązuje również zamiana egzaminu pisemnego na egzamin ustny lub też nagrywanie odpowiedzi na dyktafon. Badania przeprowadzone wspomnianym już Kwestionariuszem Praw Uczniów EDA wykazało, że spośród ankietowanych krajów, które potwierdziły możliwość pisania prac na komputerze, tylko w 40% krajów jest to dozwolone na egzaminach szkolnych i w 35% na egzaminach państwowych. (Bogdanowicz, Sayles 2004). W Polsce prawo używania komputerów na egzaminach zewnątrzszkolnych Centralna Komisja Egzaminacyjna przyznała maturzystom.

Uczniowie z dysgrafią oraz z zaburzeniami ekspresji słownej - słabymi zdolnościami do wypowiadania się na piśmie, mają prawo zamiast pisania wypracowania do wykazania

swojej wiedzy i umiejętności za pomocą nagrywania swoich ustnych odpowiedzi na dyktafon lub odpowiadania ustnie na egzaminach szkolnych (20%) i państwowych (10%) (Bogdanowicz, Sayles, 2004).

W Polsce ustanowienie tego prawa nie doszło do skutku, ponieważ Centralna Komisja Egzaminacyjna musiałaby dostarczyć dyktafony wszystkim szkołom. Nie było to wykonalne ze względu na trudności wynikające z ograniczenia finansowego i organizacyjnego szkolnictwa.

Laptop na lekcji

W ramach programu „Inclusive Technology” (it), a więc rozwijania „precyzyjnej technologii” (finest technology), która ma służyć uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniom z dysleksją i dyskalkulią, produkowane są zgrabne małe, lekkie, poręczne laptopy (Note Takers). Laptop AlfaSmart 3000 pozwala na pisanie i redagowanie tekstu, a po podłączeniu się do komputera na wydrukowanie go. Kolejna odmiana laptopa - Dana to niezwykle lekki (waży mniej niż kilogram) i prosty w obsłudze przyrząd do pisania i liczenia. Obydwa typy laptopa mogą ze względu na rozmiary, łatwość w obsłudze i stosunkowo niewysoki koszt stać się urządzeniem powszechnie używanym przez uczniów, także w szkole.

W niektórych szkołach niepaństwowych lub klasach specjalnych i integracyjnych, w uzasadnionych przypadkach – głównie dzieci z ograniczonymi możliwościami ruchowymi, w tym też wobec uczniów z silnie zaznaczoną dysgrafią - stosuje się komputery. Niekiedy wymagają one szczególnego dostosowania do indywidualnych możliwości danego dziecka, które jest w stanie uruchamiać komputer tylko za pomocą ruchów głowy lub nogi.

Czarodziejska tablica

Ułatwieniem dla uczniów wolno piszących i nie nadążających za klasą są tablice (Plus Copyboard¹) używane w szkolnictwie w Szwecji. Mają one szczególne właściwości, posiadają bowiem możliwość kopiowania treści na nich zapisanych. Z zewnątrz tablice te (w dwóch modułach wielkości) nie odznaczają się niczym wyraźnym. Są wysokości człowieka, umieszczone na ruchomym stelażu, białe i przeznaczone do pisania ścieralnymi mazakami. Po zapisaniu tekstu na tablicy, u jej spodu naciska się specjalny przycisk. Wówczas z kasety umieszczonej pod ramą wysuwa się kartka papieru formatu A4 (podobnego do papieru używanego w faksach), na której skopiowany jest cały tekst zapisany na tablicy. Skopiowanie tej kartki dla wszystkich potrzebujących uczniów, którym nie udało się zapisać całej notatki z tablicy, nie stanowi już problemu.

Komputer sterowany ludzkim głosem

Komputer sterowany ludzkim głosem to kolejny wynalazek, tym różniący się od poprzednich, że niemal całkowicie zastępuje człowieka podczas pisania. W zasadzie jest to laptop z niewielką przystawką i mikrofonem. Ten piszący komputer najpierw uczy się reagować na głos swojego właściciela, a następnie zamienia go na tekst pojawiający się na ekranie. Osoba posługująca się nim podczas pisania odczytuje tekst pojawiający się na ekranie i albo go zmienia, kasując i wgrzywając poprawioną wersję wypowiedzi, albo akceptuje i drukuje. W ten sposób prowadzi swoją firmę w Wielkiej Brytanii Geff Harrison, który jako gość Polskiego Towarzystwa Dysleksji w 1996 roku na konferencji w Gdańsku zademonstrował możliwości tego urządzenia.

2.7 Komputer wspomagający uczenie się pisania

Program komputerowy może nie tylko zastępować czynność pisania i ułatwiać czynność pisania, lecz może też uczyć pisania i czytania, wspomagając nauczyciela. Polega to na tym, że po naciśnięciu klawisza z literą, pojawia się ona na ekranie i jednocześnie komputer wypowiada głoskę, która jest przez tę literę symbolizowana. W momencie zakończenia pisania słowa, komputer syntetyzuje głoski i głośno odczytuje słowo w całości. Pisanie z użyciem tego programu ułatwia przyswojenie umiejętności pisania w oparciu o skojarzenia głoska-litera.

2.8 Komputer - korektor

Komputer, jak już na wstępie wspomniano, jest niezastąpionym urządzeniem wspomagającym w przypadkach trudności z opanowaniem poprawnej pisowni. To przede wszystkim dobry doradca w sytuacji wahania, jak napisać poprawnie dany wyraz. W przypadkach dysortografii cierpliwie_znoszą najstraszliwsze błędy: nie dziwią się, nie denerwują, nie szydzą, nie wymyślają, tylko wskazują które formy są niepoprawne i podpowiadają do wyboru kilka wzorców. Dla osób z problemem dysortografii to prawdziwa ulga. Oczywiście słownik ortograficzny też jest odwiecznym pomocnikiem człowieka w tym względzie, lecz osoby ze specyficznymi trudnościami w opanowaniu poprawnej pisowni często nie zauważają swoich błędów i dlatego do słownika nie sięgają. W innych przypadkach dzieje się tak z lenistwa. Podczas konsultacji w Punkcie Informacyjnym Polskiego Towarzystwa Dysleksji, odwiedził mnie bardzo elegancki pan, który po półgodzinnym omawianiu problemów z opanowaniem ortografii syna, otworzył swój skórzany neseser i, ku mojemu zaskoczeniu, wyjął z niego słowniczek ortograficzny mówiąc: „w kancelarii adwokackiej mam sekretarkę i komputer, w domu żonę i komputer, lecz gdy wychodzę na ulicę nigdy nie rozstaję się ze słownikiem, bo ja mam.....to samo”. Nie jest to zaskakujące, w świetle wiedzy o genetycznym dziedziczeniu dysleksji.

¹ Producent: JAABERG AB; Box 6178, 102 33 Stockholm; fax 08 33 87 20

Komputer jest więc słownikiem, ale i czymś więcej, ponieważ wskazuje, że został popełniony błąd z czego osoba z problemem dysortografii może nie zdawać sobie sprawy.

3. Nowe technologie a czytanie.

3.1 Czytający komputer

Czynność czytania od wielu lat wykonują komputery. Tekst umieszczony w komputerze jest reprodukowany, a więc głośno czytany za pomocą syntetyzatora głosu. Brzmi on całkowicie naturalnie, czego nie dałoby się powiedzieć jeszcze przed kilkunastu laty. Należy też podkreślić, że kiedyś było to ogromne urządzenie wielkości telewizora, zaś obecnie ma ono tylko wymiary niewielkiego magnetowidu. Jednym z urządzeń, które robi dużą karierę w krajach skandynawskich, szczególnie w Danii, jest czytający komputer „Kompakt Poet”. Obecnie znajduje się on we wszystkich bibliotekach publicznych w Kopenhadze i wielu poza stolicą. W projekcie jest wyposażenie w to urządzenie większości bibliotek w kraju. Służy ono głównie osobom niewidomym lub z dużymi ograniczeniami widzenia, które regularnie uczęszczają do bibliotek, aby przy pomocy tego skanera przeczytać codzienną gazetę i wybrane artykuły w miesięcznikach w całości, nie będąc zdanymi na streszczenia lub słuchanie fragmentów wybranych przez dziennikarzy w radio i TV. W tym samym celu pojawiają się tam osoby, które można określić mianem analfabetów funkcjonalnych, które zbyt wolno czytają i koncentrują się na technice czytania w takim stopniu, że nie rozumieją tekstu. Trudności te w niektórych przypadkach mogą mieć charakter specyficzny, a więc być przejawem dysleksji rozwojowej, w innych są skutkiem zaniedbania środowiskowego i dydaktycznego. Cechą szczególną tego urządzenia są jego fenomenalne możliwości zapamiętywania. Może on utrzymać w pamięci 500 000 stron. Oznacza to, że odtworzenie z pamięci komputera utrwalonego w nim tekstu trwałoby 10 lat, przy czym komputer czytałby 8 godzin codziennie.

3.2 „Czytające pióro”

Od lat 90. w Stanach Zjednoczonych, a obecnie również w Europie, do czytania poszczególnych wyrazów używane jest też „czytające pióro” (Reading Pen), czyli mini skaner o wielkości i kształcie grubego mazaka. Urządzenie to ma na czubku czujnik, którym przesuwamy się po wyrazie, co powoduje jego zeskanowanie. W rezultacie, w okienku umieszczonym na wierzchniej ścianie „pióra”, pojawia się czytany wyraz, który jednocześnie jest wypowiedziany z głośnika wbudowanego w to urządzenie. Istnieje też możliwość, aby przez naciśnięcie odpowiedniego przycisku na skanerze wyświetlić w tym samym okienku definicję „czytanego” słowa. Podobny skaner „Quicktionary” używany jest również jako „tłumacz”. W tym przypadku przesunięcie czubkiem „czytającego pióra” po wyrazie w języku angielskim powoduje, że jest on wyświetlony w okienku, a następnie przetłumaczony na drugi język z podaniem kilku znaczeń do wyboru (w okienku).

3.3 „Podręczne oko”

Jest to urządzenie składające się z niewielkiego i lekkiego pojemnika (o wadze poniżej kilograma) np. noszonego przy pasku oraz wysięgnika - ręcznego skanera, połączonego z nim przewodem. Przesunięcie końcówką wysięgnika powoduje głośne odczytanie wyrazu. Urządzenie to jest przenośne co pozwala na używanie go poza domem, na ulicy. Służy głównie osobom o bardzo poważnym ograniczeniu możliwości widzenia, ale również w przypadkach analfabetyzmu funkcjonalnego.

3.4 „Książki mówione” i lektury szkolne

Dzięki temu, że w Europie Zachodniej od kilkadziesiąt lat wydawane są książki wraz z płytami (wcześniej kasetami) z nagrany tekstem tzw. książki mówione, uczniowie słabiej czytający mogą odsłuchiwać tekst, poznając utwór literacki w jego oryginalnej formie. Nie muszą uciekać się do poznawania go za pomocą tzw. bryków publikowanych lub sporządzanych przez przypadkowe osoby (rodziców, kolegów). Książki mówione służą oczywiście osobom niewidomym.

Szczególnie pomocne są jednak dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu. W szkole dla dzieci z dysleksją w Irlandii i w Wielkiej Brytanii w szkole prywatnej, często widywałam w „kąciku czytelniczym” młodsze dzieci oraz uczniów z trudnościami w uczeniu się. Słuchały przez słuchawki czytanego tekstu książki, jednocześnie śledząc go w książce.

W Polsce, rodzice uczniów dyslektycznych wypożyczają „książki mówione” z bibliotek publicznych i bibliotek dla osób niewidomych. Kiedyś czyniono to na podstawie opinii z poradni psychologiczno-pedagogicznej Obecnie, wraz ze wzrostem świadomości problemu dysleksji rozwojowej, już się takich dokumentów nie wymaga. Sposób korzystania z nagrań proponuję pod nazwą „Czytanie na raty”. Jest to czytanie interaktywne: na zmianę czyta dziecko i dorosły (ten ostatni 2-3 razy dłuższy tekst). Okresowo stosuje się technikę „czytanie chórem”, w której stopień głośności czytanego tekstu zależy od umiejętności dziecka. Gdy dziecko dobrze sobie radzi, dorosły ścisza głos, gdy ma problemy - głośniejsze czytanie przez dorosłego ułatwia dziecku pokonanie trudnego odcinka tekstu. Po kilku wymianach ról, uczeń może odsłuchiwać resztę rozdziału śledząc tekst w książce lub tylko słuchając. Dzięki temu czytanie lektury posuwa się do przodu, a dziecko nie traci zainteresowania przebiegiem akcji i motywacji do wysiłku (Bogdanowicz 2002; Bogdanowicz, Adryjanek 2004).

3.5 Urządzenia wspomagające czytanie

System „Daisy” to pakiet, który obejmuje książkę, płytę CD z nagrany tekstem oraz odtwarzacz do czytania i słuchawki - „Daisyspelare”. Szczególną zaletą odtwarzacza jest to, że można tekst odsłuchiwać nie tylko regulując głośność czytania, lecz i jego tempo.

Pozwala to na skupienie uwagi i zapamiętanie odsłuchiwanego tekstu, a przez co i lepsze rozumienie treści. Jest to szczególnie cenne w przypadku osób słabiej rozumiejących język oraz uczniów dyslektycznych, których cechuje wolne tempo przetwarzania informacji, a nawet zaburzenia przetwarzania czasowego, w tym bodźców wzrokowych i słuchowych. Zjawisko to objaśniają uczeni, wskazując na jego biologiczne podłoże, a mianowicie zmiany i dysfunkcje układów wielkokomórkowych w c.u.n. (Tallal 1996; Stein 2004).

W Szwecji używane są również „interaktywne komputery” wspomagające czytanie, a mianowicie osoba czyta tekst na ekranie komputera i jednocześnie słyszy czytany tekst. Podstawę stanowi książka wydana z płytą, która włożona do komputera wyświetla tekst na ekranie monitora. Tekst ten można dowolnie przekształcać, dopasowując wielkość, krój, grubość czcionki. Można też zmieniać odstępy między wierszami oraz szerokość kolumny (dowolnie zwęzać). Dalsza możliwość to dostosowanie odpowiedniego dla czytającego tła do tekstu, aby złagodzić kontrast w stosunku do czarnego druku. Wybór koloru należy do czytelnika, lecz w odróżnieniu do H.Irlen (1991), która nie ograniczała palety barw, J.Stein (2004) na podstawie prowadzonych przez siebie badań zaleca dokonywanie decyzji w obrębie tylko dwóch kolorów: żółtego i niebieskiego.

Podczas czytania tekstu na monitorze, słyszane przez dziecko wyrazy są podkreślane w tym tempie, w jakim są wypowiedziane przez komputer. Tempo to można regulować zależnie od zdolności nadążania ze zrozumieniem treści. Tak więc czytający ma duży wpływ na sposób odbioru tekstu zarówno wzrokiem jak i słuchem, oraz na tempo tego odbioru. Dzięki temu jest ono bardziej efektywne.

3.6 Magnetofon na egzaminie

Urządzenia, takie jak magnetofon, dyktafon mogą znaleźć wykorzystanie na egzaminach, bowiem uczeń z trudnościami w czytaniu może odczytywać w stosownym dla siebie tempie instrukcje do zadań. Może też nań nagrywać swoje odpowiedzi. Takie rozwiązania pojawiają się w niektórych krajach. Zgodnie z danymi z Kwestionariusza EDA, uczniowie z dysleksją mogą używać magnetofonu do odsłuchiwania pytań egzaminacyjnych, zamiast ich czytania, w 40% ankietowanych krajów (w tym 5% respondentów odpowiedziało, że tak jest czasami). Dzieje się tak podczas sprawdzianów w klasie (20%), na egzaminach szkolnych (20%) i najrzadziej podczas egzaminów państwowych (15%). (Bogdanowicz Sayles, 2004). W Polsce takie możliwości nie istnieją. Tu skuteczną blokadę stanowią słabe możliwości finansowe resortu oświaty, bowiem przyjęcie takiej ewentualności na egzaminach zewnętrznych, pociągałoby za sobą obowiązek dostarczenia do szkół dużej liczby sprzętu.

Magnetofon-dyktafon to urządzenia, które warto wykorzystywać w tradycyjnej nauce czytania. Uczeń może nagrywać swoje czytanie wielokrotnie, aż osiągnie istotnie lepszy poziom. Warto wówczas odsłuchać jego „pierwsze czytanie” i „ostatnie” aby odczuł różnicę

i docenił związek pomiędzy włożonym wysiłkiem i efektem. To napawa optymizmem, podnosi samoocenę, a więc skutecznie motywuje do pracy nad sobą.

3.7 Kolorowe okulary

Kolorowe okulary to pomysł Helen Irlen, amerykańskiej autorki, która już w 1945 roku propagowała używanie kolorowych okularów do czytania. Opisała ona syndrom SSS (Scotopic Sensitivity Syndrome), w którym zaburzenia odbioru materiału wzrokowego objawiają się nieostrym widzeniem, rozplątaniem się druku, falowaniem, jak również pojawianiem się błysków na powierzchni czytanej kartki (Irlen 1991). Autorka ta utrzymywała, że właściwe postępowanie terapeutyczne, tak wobec dzieci jak i dorosłych, jest czytaniem z zastosowaniem kolorowych okularów. Dobór koloru szkieł odbywa się z użyciem specjalnego urządzenia zwanego „kolorymetrem”. Dziecko patrząc na podbarwiony druk coraz to innym kolorem wypowiada się subiektywnie, jaki kolor tekstu stwarza mu największy komfort widzenia.

Zamiast barwionych szkieł możliwe jest także nakładanie na czytaną stronę kolorowej folii, całkowicie ją zakrywając. Możliwość wprowadzenia kolorowego tła do tekstu czytanego na monitorze było już omówione.

Ostatnio można w Wielkiej Brytanii zakupić kolorowe przezroczyste zakładki, które z jednej strony mają szerszy pasek (2,5 cm), z drugiej strony trzykrotnie węższy. Uczeń nakładając je na czytany tekst, z jednej strony lub drugiej strony (zależnie od tego ile tekstu chce odsłonić), uzyskuje efekt łatwiejszego skupienia się na czytanej linijce, przez zastosowanie koloru zmniejsza kontrast tekst czytany-tło i nie doświadcza efektu odbłasku.

Użycie okularów, przesłony czy zakładki powoduje często zmniejszenie opisanych objawów, możliwość lepszej i dłuższej koncentracji na tekście, dłuższy okres czytania bez zmęczenia, słowem większy komfort widzenia. Jednakże, jeśli trudności w czytaniu uwarunkowane są zaburzeniami funkcji słuchowo-językowych, te zabiegi niewiele się przydadzą, nie przyspieszając tempa czytania i nie eliminując błędów. H. Irlen nie dysponuje badaniami, które dowiodłyby na tej drodze słuszności jej poglądów. Grono zwolenników jej metody dowodzi jej słuszności wyłącznie w oparciu o doświadczenia osobiste. Najprawdopodobniej badania nad psychofizjologią widzenia, prowadzone przez J. Steina (2004) w Uniwersytecie w Oxfordzie, wniosą reinterpretację koncepcji H. Irlen i staną się podstawą udoskonalenia metod pracy z osobami z dysleksją, i to podniesie ich efektywność.

3.8 Wizytówka osoby z dysleksją

W krajach skandynawskich (Szwecji i Danii) osoby dorosłe z dysleksją mogą otrzymać od Towarzystwa Dysleksji kartę wielkości zaalaminowanej wizytówki, na której widnieje napis „Jestem osoba z dysleksją”. Ta karta, okazana komukolwiek, otwiera drogę do

udzielania pomocy w codziennych sytuacjach społecznych np. na poczcie, w banku, gdzie trzeba przeczytać określona instrukcję lub wypełnić odpowiedni formularz, dokument. W Polsce prawdopodobnie długo jeszcze nie znajdzie się nikt, kto chciałby zostać posiadaczem takiej karty.

4. Technologia czy osoba

Nowe technologiczne rozwiązania, które mogą ułatwić czytanie i pisanie osobom z dysleksją, w większości przypadków stanowią swoistą „protezę” zastępującą ich w wykonywaniu czynności, które sprawiają trudność. Nie kształcą umiejętności, których opanowanie wprawdzie przychodzi tym osobom z trudem, choć pozostaje w zasięgu ich możliwości. Jeśli zaś kształcą, to jest to uboczne oddziaływanie, jak na przykład usprawnienie czytania globalnego podczas stosowania komputera sterowanego ludzkim głosem. Dlatego też bardziej wartościowe są te techniki, które nie zastępują, lecz wspomagają proces czytania i pisania. Na przykład używamy danego urządzenia okazjonalnie np. skanera do odczytania złożonego wyrazu, w chwili wystąpienia poważniejszych trudności lub zgodnie z techniką „Czytanie na raty” - odsłuchanie końcowej części rozdziału z „książki mówionej”(Bogdanowicz, Adryjanek 2004). Nie możemy tracić z pola widzenia głównego zadania, jakie stawia przed sobą nauczyciel i specjalistycznie przygotowany nauczyciel terapeuta, a mianowicie nauczenie czytania i pisania oraz stałe doskonalenie tych umiejętności. Nowe technologie mogą ten proces uczenia się skutecznie wspierać, zatem bardzo ważne jest właściwe korzystanie z tych udogodnień.

Przy takim podejściu do ułatwień technologicznych, jako najważniejsza rysuje się rola osoby uczącej, udzielającej pomocy terapeutycznej dziecku jak i dorosłemu z trudnościami w uczeniu się. Rola ta ma szerokie spektrum oddziaływań: od wytwarzania motywacji do uczenia się i ćwiczeń specjalistycznych, wzmocnienia wiary we własne możliwości, do planowania i realizacji indywidualnego programu nauczania, dostosowanego do potrzeb, możliwości i ograniczeń uczonej osoby.

Warto podkreślić, że podstawą przyznania uprawnień do korzystania przez ucznia podczas pracy szkolnej i w domu z opisanych rozwiązań technologicznych, jest nie tylko regulacja obowiązująca w danym kraju i szkole, lecz decyzja nauczyciela, co wykazał materiał zebrany za pomocą Kwestionariusza Europejskiego Towarzystwa Dysleksji (Bogdanowicz, Sayles 2004). Jego świadomość problemu specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu, wiedza i kompetencje, stanowią o tym, jak korzysta się z nowych osiągnięć technicznych i jakie uzyskuje efekty.

Osoba nauczyciela w młodszych klasach i nauczyciela terapeuty uczniów z dysleksją ma podstawowe znaczenie dla podjęcia oraz kontynuowania pracy nad opanowaniem umiejętności czytania i pisania. Jeszcze ważniejsze znaczenie może mieć dla udzielania pomocy osobom, które opuściły szkołę z powodu trudności w uczeniu się, braku motywacji.

Są to też osoby dorosłe, które jako analfabeci funkcjonalni, nie znajdują właściwego miejsca w społeczeństwie, czasem wręcz funkcjonują poza jego nawiasem. Nie mają oni możliwości zdiagnozowania ani terapii, bo poradnie, które się zajmują tym problemem, obejmują opieką uczniów i studentów. Perspektywa, jaka może się dla nich otworzyć, to pomoc udzielana na bazie kontaktu z biblioteką. Jest to miejsce przyjazne młodzieży i osobom dorosłym z dysleksją, bo nie zagraża ich poczuciu własnej godności jakim mogłoby być uczęszczanie do poradni dla dzieci. Łatwy dostęp do książki, starannie dobranej do możliwości słabego czytelnika, a przede wszystkim szczególnie atmosfera indywidualnego kontaktu z osobą bibliotekarza, stwarza znakomite warunki do udzielania pomocy tym osobom. Konieczna byłaby współpraca ze specjalistą (nauczycielem terapeutą), funkcjonującym w bibliotece, na co można by znaleźć pieniądze w systemie pozyskiwania grantów. Historia człowieka dorosłego z dysleksją, opowiedziana poniżej jest przykładem, że nie da się efektywnie funkcjonować w „cywilizacji pisma” nie umiając się nim posługiwać, a także iż na pracę nad przyswojeniem sobie umiejętności czytania i pisania nie jest nigdy za późno. Biblioteki, także w Polsce, mogą stworzyć warunki do udzielania pomocy nie tylko dzieciom i młodzieży, ale i osobom dorosłym.

5. Studium przypadku²

Jak długo jeszcze będzie musiał udawać? Czyżby do końca swojego życia? **John Corcoran**, leżąc w ciemnościach, spoglądał na swoją żonę Kathy. Nikt oprócz niej nie znał jego sekretu. Żadne z jego dwojga dzieci. Nikt z przyjaciół. Żaden ze starych profesorów z Kolegium, żaden z biznesmenów stowarzyszonych w jego multimilionowej spółce, zajmującej się handlem nieruchomościami w Południowej Kalifornii.

Miał dyplomy, bogactwo, wszelkie znamiona sukcesu. A jednak był człowiekiem udręczonym... Nie potrafił czytać!

Gdyby odkryli prawdę, mógłby stracić wszystko - dyplomy, świadectwo nauczania, kompleksy mieszkalne, centra handlowe, dzierżawy, luksusowy samochód i duży dom z widokiem na ocean. Musi więc grać swoją rolę, nabierając ich wszystkich i samotnie przeżywając w nocy chwile prawdy.

Nawet teraz, po latach, nie może zrozumieć, jak to się stało, że nie zakończył swej edukacji po uzyskaniu dyplomu szkoły średniej, a przeciwnie - czas spędzony w salach akademickich przedłużył się do 35 lat. Było to zupełnie szalone przedsięwzięcie dla człowieka, który nie potrafił ani czytać, ani pisać...

² Tekst opracowany na podstawie: 1/ artykułu Wandy Andrysiak. *Niezwykła historia Johna C. „Sukces”* 1992, nr 1-2, który powstał w oparciu o materiał zawarty w czasopiśmie „Reader’s Digest” oraz 2/ rozdziału pt. *John Corcoran - człowiek, który nie potrafił czytać* W: Balsam dla duszy. Pod red. J.Canfield, M.V. Hansen. Poznań: DW Rebis, 1996, s. 220 -223.

Od tak dawna, jak tylko John Corcoran sięga pamięcią, słowa z niego drwiły. Litery w zdaniach zmieniały się miejscami, dźwięki samogłosek nie docierały do uszu. Siedząc w szkolnej ławce, głuchy jak pień, czuł się jak głupek i wiedział, że na zawsze pozostanie inny niż wszyscy. Ile by dał wówczas, gdyby ktoś przysiadł do niego i kładąc mu rękę na ramieniu powiedział: „ Nie bój się. Pomogę ci”. Ale wtedy nikt jeszcze nie słyszał o dysleksji. W drugiej klasie posadzono go w oślej ławce. W trzeciej, gdy John odmawiał czytania czy pisania, zakonnica zachęcała pozostałe dzieci do bicia go kijem po nogach. W czwartej klasie nauczyciel, wywołując Johna do czytania, za odmowę karał go minutą głuchej, przygniatającej ciszy. O dziwo, John Corcoran przechodził jednak z klasy do klasy, nie tracąc ani jednego roku.

Jego ojciec, nauczyciel, pochłaniał słowa, jakby były czymś do jedzenia: dwie gazety i „ Przemineło z wiatrem” za jednym zamachem. Jak w takiej sytuacji John mógł wyjawić mu prawdę o sobie? Ojciec wracał do domu o 6.00 po południu, przyrządzał jajecznicę dla swoich pięciu córek i jednego syna, potem wybiegał do drugiej pracy - uczyć na wieczorowych kursach lub sprzedawać samochody. Matka Johna pracowała popołudniami w pobliskiej drogerii. Czysze za domy, w których mieszkali Corcoranowie, zawsze niemal dwukrotnie przekraczały ich możliwości finansowe. Obywali się bez wielu mebli i nowych ubrań, a wszystko po to, aby ich dzieci miały właściwe sąsiedztwo i uczęszczały do dobrych szkół. „Corcoranowie nie zadowolają się drugim miejscem - sięgają gwiazd” - mawiano o rodzinie. Był to zarówno dar od losu, jak i kierunek, jaki wyznaczyli swojemu nie umięjącemu czytać synowi.

Do czasu uzyskania przez Johna dyplomu szkoły średniej, mieszkali w 35 domach, a John uczęszczał do 18 szkół. Czasami, gdy kolejne miasta znikwały za ich plecami, jego siostry płakały. Ale nie John. Każde miasto było miejscem, w którym mógł zacząć wszystko od początku. Może w Albuquerque lub w Los Almos litery nie będą płały i odpływały sprzed jego oczu? Może w następnym mieście będzie mógł czytać?

Rozpoczął naukę w szkole średniej. Teraz musiał strzec swojej tajemnicy przed sześciorą, a nie jak dotąd przed jednym nauczycielem. Która ze strategii okaże się najskuteczniejsza? Czy powinien usiąść w pierwszej ławce i stać się pupilkiem nauczyciela? Czy być na tyle szalonym i nieobliczalnym, aby żaden z nich nie miał nawet ochoty wywoływać jego nazwiska? Tak bardzo pragnął być zwykłym amerykańskim chłopakiem, a nie klasowym klownem! Jednak każda etykieta była lepsza od tej niewypowiedzianej: „analfabeta”. Zorganizował wszystko. Dziewczęta, które pisały mu szkolne wypracowania. Kumpli czytających mu zadania z matematyki. W podobnych sytuacjach John zwykł pytać: „Co to znaczy według ciebie?”, „ Co tu trzeba zrobić?”. I zanim ktokolwiek poznał go na tyle dobrze, że mógł dostrzec lęk w jego oczach, już przeprowadzał się z rodziną w inne miejsce. Zdecydował: będzie odgrywał tę maskaradę zawsze. Będzie obserwował klasę, by

wiedzieć kiedy przewrócić stronę podręcznika. Będzie skrobał coś w zeszytce i zakrywał skrupulatnie ręką, aby nikt nie mógł tego zobaczyć. Przez cały czas będzie czujny.

John przeszedł pewnie przez średnią szkołę, współpracując ściśle z najlepszym uczniem. Powracając do domu, czuł się dumny jak król, również z powodu osiągnięć swojej drużyny koszykarskiej. A teraz college - wyraziła głośno swoje pragnienie matka Johna. College? Sama myśl o tym była szaleństwem! Jednak... na koniec zdecydował się na Uniwersytet Teksaski w El Paso, ze względu na jego silną drużynę koszykarską. Biorąc głęboki oddech i zamykając oczy... przekroczył linię wroga.

W kampusie uniwersyteckim każdego nowego kolegę John zasypywał pytaniami: „U którego z profesorów są najprostsze testy?” „ Który daje najwięcej odpowiedzi do wyboru?” Wychodząc z sali dał zabazgrane kartki z zeszytu na wypadek, gdyby ktoś chciał przejrzeć jego notatki. Wieczorami, ślęczał bezmyślnie nad grubymi książkami, by nie wzbudzić podejrzeń u swoich kolegów z pokoju. A w nocy leżał kompletnie wyczerpany, niezdolny by usnąć, niezdolny by uwolnić się od rozbieganych myśli. Obiecał sobie, że gdy Bóg pozwoli mu ukończyć college, 30 dni pod rząd będzie chodził na mszę, by dziękować Mu za cud.

Przed Johnem był roczny kurs administracji państwowej. Do jego ukończenia wymagano czterech esejów. Pisemnych! Musiał więc wymyślić jakiś sposób. Zajął miejsce z tyłu, przy otwartym oknie. Jego oczy czujnie obiegały całą salę. Powoli jego ręka powędrowała w kierunku okna i książka egzaminacyjna znalazła się na trawie przed oknem. Tam czekał już bystry, chudy dzieciak, którego John przygotował do tego zadania poprzedniego dnia. To on pisał. John pocąc się obserwował zegarek. Książeczka z powrotem wślizgnęła się do niego przez okno. Bingo! Wygrał! Cztery razy, nigdy nie był złapany! Nie ma oszustwa, gdy nie ma wyboru. To nie grzech... prawda? - przekonywał się potem.

Co dalej? Czy chciał się poświęcić nauce do końca? Może to, co było powodem nieustannego zagrożenia i niepewności - jego umysł - potrzebowało ciągłego sprawdzania się i sukcesu? Może właśnie dlatego w 1961 roku John został nauczycielem! Była to doskonała przykrywka. John uczył w Kalifornii. Każdego dnia wybierał studenta, który czytał klasie przygotowane przez niego materiały. Stosował standardowe testy, dla których sprawdzenia i oceny wystarczyło przyłożyć formę otworkami zakreślającymi prawidłowe odpowiedzi. A w weekendy leżał godzinami całkowicie wyczerpany.

Wtedy to spotkał Kathy, piątkową studentkę, pielęgniarzkę. Silna jak skała - była jego przeciwieństwem. Gdy przed ślubem w 1965 roku wyznał jej, że nie potrafi czytać - nie rozumiała, co ma na myśli. Prawda dotarła do niej kilka lat później, gdy ujrzała, że nie radzi sobie z przeczytaniem książeczki ich kilkuletniej córeczki. Wszystkie formularze wypełniała Kathy. Ona również prowadziła jego korespondencję. Dlaczego nie poprosił jej, by nauczyła go czytać i pisać? Nie mógł uwierzyć, by ktokolwiek mógł tego dokonać.

W wieku 28 lat John dopożyczył 2500 dolarów i kupił drugi dom. Wyremontował go i wynajął. Potem zrobił to samo z następnym i następnym. Jego przedsiębiorstwo stawało się coraz większe, aż w końcu potrzebował sekretarki, prawnika i partnera. Pewnego dnia księgowy oznajmił mu, że jest milionerem. Doskonale! Kto by zauważył, że ów milioner często pociągał drzwi, na których napisane jest „Pchać”, czy że zatrzymuje się przed wejściem do toalety publicznej, by upewnić się, która z nich jest dla mężczyzn?

W 1982 roku na rynku zapanował zastój. Jego nieruchomości zaczęły pustoszeć, akcjonariusze odchodzili. Groźba wypadnięcia z rynku stawała się coraz bardziej realna. Koniec końców, gdy próbował zrozumieć coś ze stosów piętrzących się przed nim papierów, wyglądało na to, że musi błagać bankierów o przedłużenie terminów spłat i przymilać się do budowlanych, by pozostali w pracy. Szybko zdał sobie sprawę, że jeżeli tak dalej pójdzie, wkrótce znajdzie się w sądzie, a mężczyzna w czarnej todze zmiądży go pytaniem: „ Johnie Corcoran, czy potrafi Pan czytać? Proszę mówić prawdę i tylko prawdę.”

W wieku 48 lat John uczynił dwie rzeczy, których przysięgał sobie nigdy nie zrobić. Wystawił na sprzedaż swój dom jako dodatkową gwarancję, by uzyskać budowlaną pożyczkę i ...**udał się do miejskiej biblioteki w Carlsbad, gdzie oznajmił kobiecie kierującej samodzielną pracą studentów: „ Nie umiem czytać.” Po czym rozplakał się.** Został skierowany do Eleonory Condi, **specjalistki w terapii dysleksji. Zaskoczyło go, że nie była wcale zdziwiona czy przerażona. Wręcz przeciwnie, dodawała mu odwagi, by się nie poddawał, nie wycofał.** Dokładnie litera po literze ćwiczyli czytanie wyrazów.

W ciągu 14 miesięcy jego towarzystwo akcyjne zaczęło powracać do życia. A on uczył się czytać. Następnym krokiem było przyznanie się przed 200 oszołomionymi biznesmenami z San Diego do swego lezonego już „kalectwa”. Czuł wielką potrzebę oczyszczenia. Wkrótce potem znalazł się w Radzie do walki z analfabetyzmem w San Diego i rozpoczął podróże po kraju, by przemawiać do ludzi. „Analfabetyzm jest formą niewolnictwa” – mówił z głębi serca – nie można tracić czasu do obwiniania kogokolwiek. Musimy uczyć ludzi czytać.” Czytał każdą książkę i magazyn, jakie tylko mu wpadły w ręce, każdy mijany po drodze znak drogowy. Czytał na głos tak długo, jak długo Kathy mogła to znieść. Było to cudowne, jak śpiew. I teraz nareszcie mógł spać.

A na koniec przyszedł dzień, w którym John Corcoran mógł zrobić jeszcze jedną rzecz. Wyciągnął zakurzoną kasetkę ze swojego biurka i ... z ćwierćwiekowym opóźnieniem przeczytał miłosne listy swojej żony.

Bibliografia

1. Bogdanowicz, M. *O dysleksji, czyli o specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu*. Lublin: Wyd. Linea., 1994. [brak ISBN].
2. Bogdanowicz, M. *Integracja percepcyjno-motoryczna. Teoria – diagnoza – terapia*. Wyd. 2 rozsz. i zm. Warszawa: CMPP-P MEN, 1997. ISBN 83-904199-8-X.
3. Bogdanowicz, M. *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*. Gdańsk: Wyd. Harmonia, 2002. ISBN 83-7134-120-2
4. Bogdanowicz, M. *Longitudinalne badania nad dysleksją rozwojową w Polsce*. W: Płopa, M., Wojciszke, B. *Osobowość a procesy psychiczne i zachowanie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2003, s.357-381.
5. Bogdanowicz, M. *Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu*. W: Logopedia. Zaburzenia komunikacji językowej u dzieci i osób dorosłych. Pod red. G. Gałkowskiego, Jastrzębowski. Tom 2. Opole: Uniwersytet Opolski, 2003, s.491-611.
6. Bogdanowicz, M., Sayles, A. *Rights of Dyslexic Children in Europe. Prawa uczniów z dysleksją w Europie*. Gdańsk: Wyd. Harmonia, 2004. ISBN 83-7134-171-7.
7. Bogdanowicz, M., Adryjanek, A. *Uczeń z dysleksją w szkole*. Gdynia: Operon, 2004. ISBN 83-7390-226-0.
8. Irlen, H. *Reading by the Colors*. New York: Avery Publishing Group Inc., 1991. [brak ISBN].
9. Krasowicz-Kupis, G. *Język, czytanie i dysleksja*. Lublin: Agencja Wyd.- Handlowa AD, 2001. ISBN 83-85976-35-3.
10. Spionek, H. *Zaburzenia psychoruchowego rozwoju dziecka*. Warszawa: PWN, 1965. [brak ISBN].
11. Stein, J. *Wielkokomórkowa teoria dysleksji rozwojowej*. W: Pod red. A. Grabowskiej i K. Rymarczyk *Dysleksja. Od badań mózgu do praktyki*. Warszawa: Instytut Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN, 2004, s. 7- 43.

dr Elżbieta Zubrzycka
Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne

NAUCZYCIEL BIBLIOTEKARZ – UCZEŃ

W POSZUKIWANIU SKUTECZNYCH FORM POROZUMIEWANIA SIĘ

KONSPEKT

- I. Instytucja czy człowiek? Jak je pogodzić?
- II. Mówić czy słuchać? Stworzyć warunki do mówienia!
- III. Książka jako metafora:
 1. Nieskuteczność poleceń wprost ani zachęt wprost. (np. ta książka ci pomoże);
 2. Przekaz poprzez wyobraźnię (wprost do podświadomości);
 3. Prawo wyboru, pogłębianie rozumienia i wzbogacenie rozwiązań oraz zachowań;
 4. Książka największą przygodą ludzkości (Harry Potter dowodem);
 5. Najtrudniej naprawiać błędy (Lektury).
- IV. Na czym może polegać biblioterapia?
- V. Dlaczego szacunek jest najważniejszy?
- VI. Dziecko ma prawo (a książka może mu w tym bardzo pomóc):
 - cenić się i szanować,
 - nie wiedzieć i nie rozumieć,
 - mieć swoje zdanie i wyrażać je,
 - zmieniać zdanie,
 - popełniać błędy,
 - odmawiać,
 - bronić siebie przed innymi ludźmi,
 - sięgać po to, czego chce lub potrzebuje, nie krzywdząc siebie ani innych,
 - odnosić sukcesy,
 - zwracać się o pomoc,
 - do prywatności,
 - do korzystania ze swoich praw.
- VII. Najczęściej powtarzające się problemy dzieci w danej szkole to:
 - problem alkoholu w rodzinie,
 - inność,
 - kalectwo,
 - zaniedbanie,
 - dręczenie,
 - nieśmiałość,
 - brak wiary w siebie.
- VIII. Podział książek ze względu na wartość i przekaz oraz wiek, zamiast „dla chłopców” i „dla dziewczynek”.

Roman Janiec
Pomorskie Studio Wdrożeń Dydaktycznych

REGULAMIN KONKURSU „WIELKIE MALOWANIE ORTOGRAFII”

Organizatorzy

W roku szkolnym 2004/2005 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku, Sopocka Biblioteka w Sopocie, Gimnazjum Programów Indywidualnych w Gdańsku Oliwie, Pomorskie Studio Wdrożeń Dydaktycznych w Gdańsku, Poradnia Diagnostyczno-Terapeutyczna Polskiego Towarzystwa Dysleksji w Gdańsku oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna „Tęcza” w Gdańsku Oliwie organizują konkurs ortograficzny pod honorowym patronatem Pomorskiego Kuratora Oświaty oraz Polskiego Towarzystwa Dysleksji, Przyjaciół „Ortofrajdy” oraz „Gazety Wyborczej”.

Cele konkursu

1. Popularyzowanie wiedzy na temat specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu.
2. Propagowanie nowoczesnej, bezstresowej metody nauki ortografii.
3. Uwrażliwienie ludzi dorosłych na problemy dzieci i młodzieży z trudnościami w pisaniu i czytaniu.
4. Zainspirowanie do opracowywania na bazie „Ortofrajdy” własnych projektów dydaktycznych.
5. Aktywizacja zawodowa nauczycieli.

Adresaci konkursu

1. Nauczyciele szkół podstawowych.
2. Dzieci i młodzież na poziomie szkoły podstawowej.
3. Inne zainteresowane osoby.

Jury konkursu

W skład Jury wchodzi zaproszeni członkowie Polskiego Towarzystwa Dysleksji i przedstawiciele organizatorów.

Przebieg konkursu

I Etap - konkurs na tekst malowanego dyktanda.

II Etap - Wielkie Malowanie Ortografii - eliminacje szkolne.

FINAŁ

I Etap - konkurs na tekst malowanego dyktanda.

Do udziału w I Etapie konkursu zapraszamy osoby dorosłe. Zadaniem uczestników jest napisanie własnego tekstu kolorowego dyktanda. Uczestnik może zgłosić jeden tekst z zaznaczeniem kategorii wiekowej, której dotyczy:

- dyktando na poziomie klas II-III - od 25 do 30 słów
- dyktando na poziomie klas IV-VI - od 45 do 55 słów
- dyktando na poziomie gimnazjum - od 90 do 120 słów

Termin

Termin nadsyłania prac do **28 kwietnia 2005 r.** włącznie (decyduje data stempla pocztowego) na adres:

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, 80-401 Gdańsk Wrzeszcz, al. gen. J. Hallera 14, z dopiskiem: "Wielkie Malowanie Ortografii".

Każda praca powinna być oznaczona metryczką, zawierającą następujące informacje: imię i nazwisko, adres domowy lub pracy, telefon kontaktowy.

Prace konkursowe powinny być:

- autorskie
- poprawne merytorycznie

- uprzednio nigdzie niepublikowane.

Nie mogą być przedrukiem ani opracowaniem cudzego utworu. Treść dyktanda powinna być związana tematycznie z działalnością Przyjaciół "Ortofrajdy" (mapa Przyjaciół znajduje się na stronach internetowych organizatorów: www.ortofrajda.pl, www.pbw.gda.pl, www.mbp.sopot.pl, www.olpi.gda.pl). Zgłoszenie pracy do konkursu oznacza, że uczestnik zapoznał się z regulaminem Wielkiego Malowania Ortografii i wyraża zgodę na jego warunki.

II Etap WMO - eliminacje szkolne

1. Drugi Etap organizuje nauczyciel na terenie szkoły.
2. Obowiązuje wcześniejsze listowne (lub e-mailowe) zgłoszenie uczestnictwa w konkursie na adres:
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, 80-401 Gdańsk Wrzeszcz, al. gen. J. Hallera 14, z dopiskiem: "Wielkie Malowanie Ortografii".
3. Konkurs w szkołach przeprowadzany jest po otrzymaniu potwierdzenia uczestnictwa i materiałów od organizatorów.
4. Celem tego etapu jest wytypowanie uczniów biorących udział w Finale, który odbędzie się w siedzibie Gimnazjum Programów Indywidualnych w Gdańsku. Szkoły powinny zgłosić uczestników Finału na adres:
Gimnazjum Programów Indywidualnych, 80-308 Gdańsk Oliwa, ul. Polanki 124 (imię i nazwisko, szkoła).
5. Z uwagi na ograniczoną liczbę miejsc, szkoła może zgłosić do Finału jednego ucznia z danej kategorii wiekowej.
6. Przyjazd uczestników Finału - na koszt własny.

Finał WMO

Celem Finału jest wytypowanie Mistrzów Kolorowej Ortografii we wszystkich kategoriach wiekowych. Etap finałowy oraz ogłoszenie listy laureatów i wręczenie nagród nastąpi w dniu 1 czerwca 2005 roku, w siedzibie Gimnazjum Programów Indywidualnych w Gdańsku, ul. Polanki 124.

Nagrody i wyróżnienia

1. Nagroda główna i dyplom Mistrza Kolorowej Ortografii w poszczególnych kategoriach wiekowych.
2. Wyróżnienia za zajęcie II i III miejsca w poszczególnych kategoriach.
3. Wyróżnienia dla najlepszych autorów dyktand.
4. Wydanie nagrodzonych prac w wersji CD-ROM i zamieszczenie ich na stronach internetowych organizatorów i Przyjaciół "Ortofrajdy".

Postanowienia końcowe

Informacje o przebiegu i zasadach konkursu będą podawane na spotkaniach i na stronach internetowych organizatorów. Uczestnicy spotkań otrzymają przykładowe kolorowe dyktanda do wykorzystania w II Etapie konkursu. Aktualne informacje o spotkaniach dotyczących konkursu i proponowanej metody będą umieszczone na stronach internetowych organizatorów.

Regulamin opracował zespół w składzie:

Roman Janiec - PSWD (058 301-62-80, poczta@ortofrajda.pl)
Marzanna Łyszkowska - PBW (058 344-01-68 w. 105, pbw@pbw.gda.pl)
Jolanta Zianowicz-Szulfer - PPP "Tęcza" (058 552-41-88, jolanta.szulfer@wp.pl)
Violetta Trella - SB (058 551-60-62, komput@sopot.pl)
Katarzyna Wojciechowska - SB (058 551-60-62, mbp@sopot.pl)
Anna Zawistowska - PBW (058 344-01-68 w. 106, pbw@pbw.gda.pl)
Marta Owczarek-Boraczyńska - SP w Strzygach k. Brodnicy
(600116282, martaowczarek1@wp.pl)

mgr Grażyna Młynarska
Szkoła Podstawowa Nr 15 w Gdańsku

**POKONYWANIE TRUDNOŚCI W NAUCE POPRAWNEGO PISANIA
Z WYKORZYSTANIEM METODY KOLOROWEJ ORTOGRAFII
LESŁAWA FURMAGI**

Integralną częścią procesu poprawnego pisania jest opanowanie ortografii, dlatego chcę przedstawić propozycje zabaw i ćwiczeń z wykorzystaniem metody *Kolorowej Ortografii* Lesława Furmagi, które w przyjazny sposób pomagają dzieciom pokonać trudności w nauce pisania. Są one wynikiem moich doświadczeń, wyniesionych po jednym roku pracy z uczniami klasy II nauczania zintegrowanego - wśród których są dzieci z ryzyka dysleksji.

Nieodzownym elementem kształtowania nawyku ortograficznego jest pełne zaangażowanie całej osobowości ucznia, a więc aktywizacja jego sfery poznawczej, emocjonalnej i motywacyjnej. Koncepcję swojej pracy oparłam na założeniach pedagogiki Marii Montessori i Celestyna Freineta, ponieważ ich propozycje nauczania wypracowują u uczniów takie cechy charakteru, które gwarantują osiągnięcie umiejętności poprawnego pisania np.: wytrwałość, cierpliwość oraz dążenie do celu. Jako zasadę swojej pracy przyjąłm ich ideę, że dziecku należy pomóc zdobyć wiedzę poprzez osobiste doświadczenia i działania, planową i systematyczną pracę oraz pozytywne nastawienie uczniów do pokonywania trudności.

Poszukując nowych rozwiązań metodycznych, wiosną 2003 roku na łamach „Gazety Wyborczej” zetknęłam się z wersją informacyjną pakietu dydaktycznego *Ortofrajda*. Przedstawione scenariusze zajęć oraz propozycje pomocy dydaktycznych zachęciły mnie do tego, aby bliżej przyjrzeć się temu sposobowi nauki. Zauważyłam, że metoda *Kolorowej Ortografii* poprzez zabawę angażuje do nauki ortografii zmysł wzroku i słuchu oraz czynności ruchowe. Pracując wcześniej *Metodą Dobrego Startu* prof. Marty Bogdanowicz przekonałam się, że w nauce poprzez zabawę, stosując zasadę uczenia polisensorycznego, można osiągnąć ogromne sukcesy. Zgłębiając tajemnicę *Kolorowej Ortografii* zaczęłam tworzyć taki warsztat pracy, aby uczniowie poprzez zabawę, wykonywanie różnorodnych zadań nabyli określone umiejętności, a pisanie wyrazów z rz, ż, h, ch, ó, u i wyjątków z sz - nie sprawiały im najmniejszych problemów.

Na kontynuację wykorzystania tej metody w bieżącym roku miały wpływ osiągnięcia uczniów. Z moich obserwacji wynika, że od czasu, kiedy wprowadziłam do oznaczania poszczególnych ortogramów kolory - uczniowie są bardziej czujni, zastanawiają się, stawiają pytania i popełniają mniej błędów ortograficznych. Zauważyłam również, że uzupełnianie wyrazów brakującymi literami rozwija u dzieci myślenie wyobrazeniowe doskonalili technikę czytania. W miesiącach III-V 2004 r. zorganizowałam na terenie klasy

konkurs *Mistrz Kolorowej Ortografii*. Wyniki były bardzo zadawalające: 4 uczniów prawidłowo pokolorowało w 8 dyktandach ponad 90% ortogramów, w tym 1 uczeń z ryzyka dysleksji. W czerwcu na poziomie klas II była zorganizowana zabawa ortograficzna, która polegała na wstawieniu brakujących liter do wyrazów z luką. Wytypowany z mojej klasy zespół wykonał zadanie najlepiej.

Metoda *Kolorowej Ortografii* wg Lesława Furmagi polega na pamięciowo – wzrokowym zapamiętaniu obrazu graficznego wyrazu, którego podstawą jest przyporządkowanie wybranym literom i połączeniom literowym stałych kolorów: ó- różowe, rz- granatowe, ż- zielone, h- brązowe, sz- w wyjątkach czerwone. Zwyczajne „u” oraz „ch” pozostają czarne. Autor zwraca uwagę , że w *Kolorowej Ortografii* należy ułatwić dzieciom zapamiętanie znaczenia koloru i litery np. poprzez zawieszenie w klasie obrazków, których kolor kojarzyłby się z kolorem litery, jaki nadał jej twórca metody, np.:

- żaba – w kolorze intensywnej zieleni i obok litera ż napisana kolorem zielonym
- morze – w kolorze granatowym i obok dwuznak rz napisany kolorem granatowym
- herbatnik - w kolorze brązowym i obok litera h napisana kolorem brązowym
- włóczka – w kolorze różowym i obok litera ó napisana kolorem różowym

Do nauki trudnych reguł ortograficznych autor proponuje wykorzystanie tekstów wierszowanych, które pomagają zapamiętać zasady pisowni ortogramów.

Ortofrajda wychodzi naprzeciw potrzebom dzieci i przenosi trudną naukę ortografii do pracowni komputerowej. Uczniowie chętnie do niej przychodzą, ponieważ miejsce to kojarzy im się z przyjemnością, relaksem, miłym spędzeniem czasu. *Ortofrajdek* w grze dydaktycznej *Ortofrajda* zabiera dzieci w podróż do ciekawych zakątków Polski. Warunkiem poznawania przygód *Ortofrajdka* jest uzupełnianie wyrazów odpowiednim kolorem. Przed naciśnięciem przycisku myszki, dzieci muszą zastanowić się nad wybraniem odpowiedniego koloru, np.:

gdy mają uzupełnić brakującą literę w wyrazie mo e, przebiegają im

przez głowę myśli, czy to jest morze, w którym kąpią się, czy to jest

mo e, w którym może będą kąpać się. W ten sposób poprzez

zastanawianie się i samodzielne podejmowanie decyzji lepiej zapamiętują poprawną pisownię trudnych wyrazów.

Przedstawię propozycje zabaw i ćwiczeń ortograficznych, które pokazują, jak można bawić się z *Kolorową Ortografią* nie posiadając komputera. Prezentacja jest tylko zasygnalizowaniem najważniejszych elementów. Dokładny opis znajduje się na stronie internetowej <http://grazynamlyn.w.interia.pl>

1. Przed przystąpieniem do pracy metodą *Kolorowej Ortografii* nauczyciel powinien przygotować pudełko kolorowej kredy do pisania oraz zestaw podstawowych pomocy dydaktycznych, które wykorzysta podczas zabaw:

- kolorowe lizaki
- kolorowe półeczki
- kartoniki z ortogramami
- koszulki zawieszane na wstążkach, w których kolorowe prostokąty: różowy, zielony, granatowy, brązowy, czerwony, czarny oraz ortogramy, można wymieniać wg potrzeb.

2. Trudność ortograficzną w wyrazie możemy przedstawić w postaci:

- pustego okienka lub w kolorze brakującej litery
- obrazka, którego kolor kojarzy się z kolorem litery
- zaznaczenia liter ż, rz, ó, u, h, ch, sz odpowiednim kolorem.

3. Pierwsze zabawy powinny służyć poznaniu i utrwaleniu kolorów, np. „Zabawa ruchowa ptaki”, „Kolorowe puzzle”.

4. Zabawa „Zwierzęta w zoo”. Jej celem jest czytanie wyrazów, zdań i krótkich tekstów drukowanych, w których trudność ortograficzna zaznaczona jest wg zasady *Kolorowej Ortografii* :

- na planszy zamieszczone są obrazki zwierząt, a obok kartki z wyrazami - dzieci odczytują głośno wyrazy z nazwami zwierząt i dobierają do odpowiednich obrazków
- dzieci czytają zdania z nazwami zwierząt, następnie wyjmują z koperty pocięty obrazek, układają go, nakleją na kartkę i przypinają pod odpowiednim zdaniem
- uczniowie czytają tekst zagadki i podają odpowiedź, wybrany uczeń podchodzi do tablicy, odkrywa czapeczkę i pokazuje napisany wyraz
- dzieci otrzymują kolorową półeczkę oraz wyrazy z luką w miejscu litery sprawiającej trudność ortograficzną - układają wyrazy na odpowiedni kolor.

5. Ortofrajdek zabiera dzieci w podróż po Polsce. Przy okazji nauki ortografii poznają historię i geografję Polski oraz utrwalają materiał objęty programem nauczania zintegrowanego np.:

- kolejność alfabetyczną liter - Ortofrajdek pokazuje wyrazy z pustym okienkiem, dzieci szukają w słowniczku ortograficznym tego wyrazu i podnoszą lizak w kolorze brakującego ortogramu, wybrane dziecko podchodzi do tablicy, przykładą lizak i wyjaśnia pisownię, po uzupełnieniu wszystkich wyrazów dzieci układają je w kolejności alfabetycznej i odczytują nazwę miejscowości do której wyruszą

➤ kolejność znaków rzymskich - na tablicy powieszono są kartoniki, każdej literze odpowiada jeden znak rzymski, po ułożeniu dzieci odczytują hasło

➤ części opowiadania - dzieci podzielone są na 3 zespoły, otrzymują zdania, w których są wyrazy z luką, po uzupełnieniu wyjmują z koperty rozwiązanie, porównują i poprawiają błędy, następnie poszczególne zespoły odczytują zdania i przyporządkowują do odpowiedniej części opowiadania

➤ zabawa integracyjna - połowa dzieci otrzymuje plakietki z wyrazami, druga część z kolorowymi kwadratami, dobierają się w pary zgodnie z zasadami *Kolorowej Ortografii*, po usłyszeniu utworu Fryderyka Chopina poruszają się w rytm melodii, podczas przerwy w muzyce ustawiają się w pociąg.

6. Dzieci mają zdobyć najważniejsze informacje o Warszawie i byłych stolicach Polski. Tym razem za cel stawiamy sobie układanie i pisanie wyrazów oraz zdań z ortogramami. Jako wprowadzenie do tematu możemy wykorzystać rebus. W wyrazie trzy wstawiamy okienko w kolorze granatowym. Inne ćwiczenia:

➤ układanie wyrazów z sylab i zapisywanie

➤ czytanie wyrazów, które występują w legendzie „O ocaleniu Gniezna”, układanie z nimi zdań i zapisywanie w zeszycie

➤ przepisywanie zdań z tablicy - nauczycielka zawiesza na tablicy zdjęcie Drzwi Gnieźnieńskich i postacie dzieci: trzech chłopców ma na głowie różowe czapki, a 7 dziewczynek żółte czapki, dzieci układają zadanie do ilustracji, nauczycielka zapisuje na tablicy treść zadania z uwzględnieniem zapisu ortogramów wg zasady *Kolorowej Ortografii* lub zawiesza przygotowaną planszę (w miejscu trudności ortograficznej naklejone są prostokąty), uczniowie przepisują treść zadania do zeszytu i rozwiązują.

7. Wycieczka „Wielkanocna wyprawa”. Jej celem jest utrwalenie pisowni częściej spotykanych wyrazów z trudnościami ortograficznymi, wzbogacenie słownictwa i ułożenie życzeń. Do jej przeprowadzenia wykorzystujemy wyrazy i symbole związane z tradycją Świąt Wielkanocnych.

➤ dzieci dobierają w pary połówki pisanek i odczytują napisane na nich wyrazy następnie próbują wytłumaczyć, dlaczego tak utworzyły parę wyrazów

➤ uczniowie otrzymują wyrazy z luką i dobierają kraszanki w kolorze różowym, granatowym, brązowym i czarnym wg zasady *Kolorowej Ortografii*

➤ dzieci czytają wiersz, w którym *Ortochochlik* zrobił trochę zamieszania i pozamieniał niektóre litery, np. w miejsce „ó” wstawił „u”, *Ortofrajdek* zaprasza dzieci do zrobienia świątecznych porządków i poukładania liter na swoje miejsce

➤ dzieci otrzymują pisanekę w kolorach *Ortofrajdy* i pocięte paski z napisanymi zdaniem – w każdym z nich znajduje się trudność ortograficzna, która pasuje do koloru pisanki (z ułożonych zdań powstaną życzenia dla zajęczka).

8. Przy okazji nauki ortografii możemy zapoznać dzieci z legendami i bańkami europejskimi. Na ich podstawie przygotowujemy np. ćwiczania doskonalące technikę czytania, a jednocześnie utrwalamy kolorowy obraz graficzny wybranych wyrazów z trudnościami ortograficznymi, np.:

➤ dzieci rozwiązują krzyżówkę w ten sposób, że prostokąt z trudnością ortograficzną kolorują wg zasady *Kolorowej Ortografii*

➤ biorą udział w grze dydaktycznej - nauczycielka wiesz na tablicy wyrazy z luką, wybrany uczeń rzuca kostkę w kolorach *Ortofrajdy*, jeżeli kostka pokazuje np. kolor różowy – dziecko odczytuje z tablicy wyraz, do którego pasuje ten kolor itd.

➤ układają domino – składa się ono z kartoników, na których po prawej stronie napisane są wyrazy z luką, a po lewej naklejone prostokąty w kolorach *Ortofrajdy* - kolorowy prostokąt uzupełnia lukę w wyrazie na poprzednim kartoniku.

9. Do nauki ortografii możemy wykorzystać teksty z podręcznika. Dzieci czytają podkreślają w nich wyrazy z u, ó, ź, rz, h, ch i wyjątki. Następnie nauczycielka rozdaje karty pracy z wybranymi ortogramami z tej czytanki, ale w miejscu liter sprawiających trudność w pisaniu, są luki. Zadaniem dzieci jest pokolorowanie kwadratów w wyrazach wg zasady *Kolorowej Ortografii*, następnie sprawdzenie poprawności wykonanego zadania z tekstem w czytanke.

10. Kolorową Ortografię można wykorzystać również w czasie recytacji i inscenizacji wierszy oraz bań. Do scenografii i kostiumów można wykorzystać tabliczki z ortogramami napisanymi wg zasady *Kolorowej Ortografii*. Dzieci wymawiając słowo sprawiające trudność w pisaniu, wskazują jednocześnie na jego zapis graficzny, czyli wyraz. Musi on być napisany dużymi literami, aby był widoczny, jak np. w przygotowanej przeze mnie scenografii do przedstawienia teatralnego „Kot w butach” Charles Perrault.

11. W celu utrwalenia pisowni wyrazów z trudnościami ortograficznymi można w wybranych przez nas opowiadaniach, swobodnych tekstach, notatkach, opisach, listach, przepisanych tekstach zaznaczać ortogramy wg zasady *Kolorowej Ortografii*.

12. *Kolorowe dyktando* przeprowadzam w celu sprawdzenia poziomu opanowania opracowanych ortogramów. Traktuję je również jako utrwalenie wiedzy, dlatego starannie dobieram materiał do ich przygotowania. Poprzez dyktanda możemy np. przybliżyć

dzieciom wiadomości o swoim mieście (dyktando o Gdańsku), życiorysy sławnych postaci (dyktando o Henryku Sienkiewiczu), wiadomości o innych państwach Europy. W zeszłym roku opracowałam dyktanda, rebusy i krzyżówki w celu przybliżenia dzieciom największego państwa w Europie – Francji. W tym roku będziemy poznawać Hiszpanię. Pierwsze dyktando zawiera informacje na temat tańca flamenco. Dzieci na zajęciach klubu Junior – Europejczyk oglądały pokaz tańca, teraz poprzez kolorowe dyktando, będą mogły utrwalić wiadomości na jego temat. Nauka ortografii poprzez zabawę jest przyjemna i dzieci chętnie biorą w niej udział, ale również czasochłonna, dlatego przeprowadzanie dyktand odbywa się w różnych odstępach czasu, w zależności od ilości wprowadzanych ortogramów i stopnia ich trudności. Przygotowując uczniów do pokolorowania dyktanda, przeprowadzam kilka zabaw ortograficznych z tymi samymi wyrazami, aby dobrze zapamiętali obraz graficzny ortogramów i mogli w 100% prawidłowo je pokolorować. Dzieci osiągają wtedy sukces, są zadowolone i chętnie przygotowują się do następnego dyktanda. Wyniki zamieszczam na tablicy, aby mogły obserwować swoje postępy. W celu obserwacji, na ile skuteczna jest metoda *Kolorowej Ortografii*, dyktuję dzieciom tekst dyktanda przed opracowaniem go, zaznaczam na karcie ilość popełnionych błędów i porównuję z wynikami *Kolorowego dyktanda*.

13. Od bieżącego roku szkolnego na zajęciach komputerowych wykorzystam do nauki metodą *Kolorowej Ortografii* nie tylko grę dydaktyczną *Ortofrajda*, ale również edytor tekstowy, graficzny i Internet. Podczas nauki formatowania tekstu, uczniowie będą przepisywali list, opowiadanie twórcze, wiersze z serii „Wesoła ortografia”, teksty opisujące niektóre drzewa Parku Oliwskiego i ścieżki przyrodniczej w „Dolinie Samborowo”. Nowością w tych tekstach będzie nadanie kolorów czcionkom w wybranej frazie tekstowej wg zasady *Kolorowej Ortografii*. Pozwoli to na powstanie, np. jedyne w swoim rodzaju albumu „Historia i przyroda Parku Oliwskiego”. Wykorzystanie edytora tekstów do przepisywania umożliwi dzieciom o obniżonych funkcjach grafomotorycznych wykonanie czytelnych i estetycznych prac. Nie będą one czuły dyskomfortu psychicznego i chętnie będą eksponowały swoje prace na forum. Dzieci wykonają wg instrukcji w edytorze graficznym grę dydaktyczną „Piotruś”. Każdy uczeń opracuje jedną parę kart, w wyniku czego powstanie pomoc dydaktyczna dla całej klasy. Przygotują również tabliczki do czytania z wyrazami – w miejsce ortogramu wstawią okienko i pomalują wg kolorów *Ortofrajdy*. Na zajęciach z wykorzystaniem Internetu uczniowie przejrzą stronę *Ortofrajdy* i wezmą udział w zabawach z *Czarną Ortografią*. Założą również bezpłatne konto pocztowe i będą wysyłali wiadomości pocztowe do kolegów i koleżanek z zaprzyjaźnionej szkoły w Sztutowie oraz autora gry komputerowej *Ortofrajda*. Wykorzystanie gry będzie służyło wspieraniu procesu nauczania zintegrowanego, wpłynie na ćwiczenie: koncentracji uwagi podczas pracy, pamięci, rozwijanie spostrzegawczości, utwalenie zasad ortograficznych, zapamiętywanie pisowni trudnych wyrazów oraz doskonalenie techniki czytania. Wykorzystanie komputera

w nauce jest jednym z podjętych przeze mnie działań w celu wyrównania szans edukacyjnych wszystkich uczniów niezależnie od ich: sprawności fizycznych, umiejętności i możliwości intelektualnych.

Uważam, że metoda *Kolorowej Ortografii* wizualnie jest bardzo prosta, ponieważ polega tylko na pokolorowaniu ortogramów odpowiednim kolorem. Trudna jest do wykonania od strony praktycznej, ponieważ wymaga od nauczyciela bogatego warsztatu pracy i niezliczonej ilości pomysłów na zabawy i ćwiczenia, aby obraz graficzny danego ortogramu został na trwałe zapamiętany przez dzieci. Przynosi jednak wiele satysfakcji, ponieważ już po pierwszych miesiącach pracy metodą *Kolorowej Ortografii*, dzieci w trakcie pisania dyktand, opowiadań i swobodnych tekstów robią mniej błędów. Zaletą tej metody jest również to, że pozwala organizować pracę na różnych poziomach nauczania, a stopień trudności zadań przystosowywać do możliwości dzieci.

Zachęcam do pracy metodą *Kolorowej Ortografii*, ponieważ rozwija ona nie tylko zainteresowania i aktywność twórczą dzieci, ale również nauczycieli. Mam nadzieję, że dzisiejsza prezentacja zainspiruje do tworzenia zabaw, ćwiczeń i dyktand wg własnych pomysłów, których celem jest pomoc dzieciom w pokonywaniu trudności w nauce poprawnego pisania.

mgr Mirosława Wójtowicz

Ośrodek Biblioterapeutyczny przy Towarzystwie Przyjaciół PBW w Gdańsku

BIBLIOTERAPIA W PRACY Z DZIECKIEM DYSLEKTYCZNYM

Chciałabym się podzielić swoimi doświadczeniami biblioterapeutycznymi w pracy z dzieckiem dyslektycznym, które znajduje się w sferze moich szczególnych zainteresowań.

Mam tu na myśli dzieci z rozpoznaną dysleksją rozwojową i dzieci z ryzyka dysleksji, wykazujące specyficzne trudności w zakresie pisania, czytania¹ i budowania wypowiedzi słownych² mimo normalnej, często ponad przeciętnej inteligencji. Zalicza się je do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Z doświadczeń specjalistów jak i mojej własnej praktyki pedagogicznej wynika, że nauka z zastosowaniem konwencjonalnych metod nauczania jest dla uczniów dyslektycznych stresogenna. Często przyjmują postawę wycofującą i popadają w nerwicę, ujawniającą się pod postacią lęku.

Uważam, że **biblioterapia** obok **terapii pedagogicznej** jest jedną z metod, która skutecznie wspomaga proces edukacyjny, wychowawczy i terapeutyczny dzieci „obdarzonych darem dysleksji”, gdyż pomaga im w bezstresowym przyswojeniu sobie wiedzy i niweluje negatywne emocje. Formy terapeutyczne stosowane przeze mnie na sesjach biblioterapeutycznych (np. ukierunkowane czytanie, pisanie, słuchanie, elementy dramy, zajęcia plastyczne, muzykoterapia, poezjoterapia) oraz zajęcia rozluźniające, aktywizujące i integrujące są istotne również z punktu widzenia terapii pedagogicznej. W obu terapiach można więc dostrzec wspólne cele, zadania oraz podobne środki oraz sposoby postępowania terapeutycznego. Są to metody, które poprzez zabawę uczą, wspierając jednocześnie proces nauki czytania i pisania dzieci dyslektycznych.

Moje działania biblioterapeutyczne są skierowane na zaburzoną sferę emocjonalno-motywacyjną i poznawczą dzieci. Staram się więc minimalizować skutki dysleksji, jak też zjawiska często jej towarzyszące (tj. lęk, rozpacz, apatię, agresję).

Wiedzę na temat dzieci posiadałam na podstawie opinii wydanych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną udostępnionych mi przez rodziców. Cenne okazały się też rozmowy z rodzicami, pedagogiem szkolnym, a także z samymi uczniami. Informacje te pozwoliły mi na opracowanie dla grupy terapeutycznej odpowiedniego **modelu postępowania terapeutycznego**. Opiera się on o pewne stałe elementy³. Na sesje biblioterapeutyczne przygotowałam następujące bloki tematyczne: dom, miłość, szczęście, kompleksy, przyjaźń, stres, agresja. Dany temat realizuję na kilku spotkaniach, bo biblioterapia jest procesem długotrwałym, a jej pozytywne skutki mogą ujawnić się dopiero

¹ Bogdanowicz, M. *O dysleksji, czyli o specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu*. Lublin: Wydaw. Linea, 1994, s. 29-35. [brak ISBN].

² Krasowicz-Kupis, G. *Język, czytanie, dysleksja*. Lublin: Agencja Wyd.- Handlowa AD, 2001, s. 120-121. ISBN 83-85976-35-3.

³ Borecka, I. *Biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej w szkole podstawowej i gimnazjalnej*. Wałbrzych: Unus, 2001, s. 28 - 29. ISBN 83-916555-5-5.

po pewnym czasie. Zawsze staram się dobrać taką literaturę, która wiąże się z daną sytuacją terapeutyczną. Punktem łączącym proponowanych przeze mnie utworów jest określona postawa bohaterów, dzięki której wpływają oni na swój los i innych osób ze swego otoczenia.

Poniżej prezentuję propozycję zajęć biblioterapeutycznych, która może być wykorzystana w pracy z dzieckiem dyslektycznym 13 – 15 –letnim, ale nie tylko. Zajęcia te można przeprowadzić z innymi uczestnikami biblioterapii, pragnącymi np. umocnienia poczucia więzi z bliskimi lub też wzmocnienia poczucia bezpieczeństwa. Mam również nadzieję, że ten scenariusz będzie inspiracją dla nauczycieli, terapeutów do opracowania własnych, twórczych rozwiązań.

Scenariusz zajęć biblioterapeutycznych opracowany na podstawie opowiadania Zofii Nałkowskiej „Radość i smutek”

Temat: Miłość w rodzinie

Miejsce zajęć: biblioteka szkolna, sala lekcyjna

Metody: drama, metoda zajęć plastycznych, czytanie, słuchanie, pisanie, muzykoterapia

Formy: zajęcia indywidualne, grupowe

Materiały: fragment opowiadania Z. Nałkowskiej „Smutek i radość” napisany większą czcionką np.14, plastelina, kredki, odrysowane serca na czerwonym papierze, koniecznie biały arkusz papieru

Czas trwania: 90 minut (2 godz. lekcyjne)

Uczestnicy: dzieci dyslektyczne, które nie darzą miłością swoich rodziców lub niewystarczająco ją okazują.

Cel: bezstresowa nauka czytania, poprawne i funkcjonalne tworzenie tekstów użytkowych, budowanie wypowiedzi słownych poprawnych pod względem językowym, usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowo-przestrzennej i grafomotoryki rąk, kształtowanie prawidłowych postaw moralnych, wzmacnianie poczucia własnej wartości.

Tok zajęć:

1. Zajęcie wstępne:

1.1.Ustalenie norm zachowania się na zajęciach pomiędzy prowadzącym, a uczestnikami sesji.

2. Zajęcia integrujące grupę:

2.1.Przedstawiamy się- Biblioterapeuta podaje uczestnikom zajęć karteczki, na których napiszą swoje imiona. Karteczki-wizytówki przypną sobie w widocznym miejscu. Następnie wszyscy siadają na krzesłach w kręgu. Prawe krzesło obok biblioterapeuty musi pozostać wolne. Biblioterapeuta rozpoczyna grę następującym zdaniem: „Miejsce po mojej prawej

stronie jest wolne. Chciałabym ... Anię do mnie... „ Ania podbiega do wolnego krzesła obok biblioterapeuty i siada. Osoba, która siedzi po lewej stronie wolnego krzesła, wypowiada zdanie , które przed chwilą wypowiedział biblioterapeuta i nazywa po imieniu osobę, która ma usiąść obok na wolnym krześle. Uczestnik sesji biblioterapeutycznej, który zajmuje wolne miejsce stara się powiedzieć krótko o sobie (zalety, wady). Należy zadbać o to, aby wszyscy wzięli udział w zabawie. Można zmienić nazwę zabawy, np. „Miejsce po mojej lewej stronie jest wolne. Chciałabym ... do mnie”

Celem tej zabawy jest wzajemne poznanie się uczestników biblioterapii, umiejętność wyróżniania prawej i lewej strony, jak też stworzenie przyjaznej atmosfery na zajęciach.

3. Zajęcia relaksujące:

3.1. Wysłuchanie utworu muzycznego pt. „Wspomnienie lata”⁴, a następnie wypowiedzi uczestników na temat najprzyjemniejszego dnia spędzonego z rodzicami (rodziną) podczas wakacji. Można przedstawić go za pomocą rysunku.

4. Zajęcia ściśle związane z tematem spotkania:

4.1. Wysłuchanie piosenki pt. „Hymn o miłości”⁵. Próby zdefiniowania pojęcia miłość za pomocą metody twórczego myślenia (technika gwiazdy)⁶.

4.2. Zastosowanie **techniki dramy - rozmowy-** stawianie pytań, dawanie i przyjmowanie odpowiedzi na temat miłości w rodzinie. Rozmowa ta ma na celu uświadomienie uczestnikom zajęć, że najgłębszym pragnieniem człowieka jest kochać i być kochanym. Celem tej rozmowy jest też zrozumienie przeżyć uczestnika sesji biblioterapeutycznej (dziecka).

Przykłady wypowiedzi na zadane pytania.

Miłość oznacza określoną postawę życiową. Istnieją różne rodzaje miłości, np. rodzicielska, miłość dzieci do rodziców. Miłość w prawidłowo rozwijającej się rodzinie rozumiem jako okazywanie sobie szacunku, zrozumienia. Członkowie rodziny pomagają sobie wzajemnie. To są oznaki miłości. Brak miłości czyni ludzi nieszczęśliwymi.

4.3. Zastosowanie **techniki dramy-listu.** Biblioterapeuta proponuje nową grę. Prosi, aby każdy zastanowił się nad tym, co jego mama ceni w nim najbardziej, co on ceni w niej. Następnie wszyscy uczestnicy redagują list do mamy. W liście tym należy napisać o zaletach mamy.

4.4. Zastosowanie **techniki dramy „bycie w roli”** mamy. Każdy próbuje napisać list zwrotny z perspektywy mamy. W tej odpowiedzi mama dziękuje za otrzymany list i wylicza przy okazji zalety swojego dziecka.

⁴ *Wspomnienie lata*. Oprac. Andrzej Skarżyński. Interpr. Tekstu Marta Żak, Tomasz Budyta . Oprac. muz. Teresa Filińska- Stanisławska . W : Antystres. Kas. dżw. .[B.m.]: „Wifon”, 1988.

⁵ *Hymn o miłości* . Śpiewa Tomasz Domlak, Małgorzata Domlak W : Najpiękniejsze polskie pieśni religijne .Kas. dżw. [B.m.]: “Futorex”, 1996.

⁶ Nęcka, E. *Trening twórczości. Książka dla psychologów, pedagogów i nauczycieli*. Olsztyn: Pol. Tow. Psychologiczne, 1992, s. 72. ISBN 83-900685-0-8.

Celem tej gry jest pomoc dzieciom w zrekonstruowaniu pozytywnego wyobrażenia o samym sobie, a także odkrywanie pozytywnych elementów osobowościowych w osobie rodzica.

4.5. Głośne czytanie fr. opowiadania Z. Nałkowskiej. W celu lepszego zrozumienia treści (idei) opowiadania proponuję wykorzystać kasetę magnetofonową z nagrany m tekstem. Czytanie lektury można wzmocnić jeszcze dodatkowo poprzez wykorzystanie liter alfabetu⁷ przypomnienie ich wyglądu za pomocą zgromadzonych określonych pomocy dydaktycznych.⁸ Można też zaproponować zabawy z literami.⁹ Dzieciom, które wykazują szczególne trudności w czytaniu tekstu, należy zaproponować przeczytanie krótkiego zdania. Można też do zajęć włączyć osoby bardzo dobrze czytające.

4.5.1. Terapeuta w roli opowiadającego

Czytanie biblioterapeuta poprzedza opowieścią o głównej bohaterce, o jej przeżyciach podczas choroby mamy.

Fragmety tekstu wykorzystane na zajęciach:

„Ewa pamięta doskonale, jak się to zaczęło: tak prosto, tak niewinnie” „...mama stale była zdrowa. Mama wszystko robiła, śmiejąc się i trochę nawet śpiewając. Po dziesięć razy na dzień siadała do fortepianu, ale zawsze jej coś przeszkodziło, zawsze gdzieś coś było do zrobienia.”

„Dzieci (...) nie pomogły prawie nic, a same miały wciąż do mamy mnóstwo próśb i interesów. A najwięcej o to, by rozsądziła, kto zaczął, i powiedziała Markowi, żeby przestał się Ewy o byle co czepiać. Więc właśnie tego dnia mama, jak zwykle, wstała najwcześniej, żeby im wszystkim dać śniadanie.

- Śpieszcie się , śpieszcie, bo kawa wystygnie ! – wołała.

Każdy się śpieszył. Ale nim przyszli, szklanki były już gotowe, chleb posmarowany masłem. Ciemnozłoty miód powoli rozlewał się na szklanym talerzu, jajka na miękko leżały pod serwetką”.

„Ewa i Marek prędko zjedli śniadanie. Drugie, już przygotowane i owinięte, zabrali ze sobą do szkoły. Wrócili dopiero na obiad. Gdy Ewa przyszła, Marek już był w domu. Zaraz w przedpokoju powiedział do niej: - Ćśśś...

- Dlaczego? – spytała zdziwiona Ewa.

- Stryjenka kazała być cicho, bo mama jest chora.

Ewa jakoś nie od razu zrozumiała, co to znaczy. W jadalni stół był nakryty do obiadu, jak zwykle. Tylko pośrodku obrusa nie było małej, haftowanej serwetki, ani doniczki ze strzępiastą, zieloną paprotką i po tym głupstwie Ewa poznała, że coś się zmieniło”

⁷ *Układanka literkowa. Umie m czytać i pisać . Dla przedszkolaków i uczniów klas 0 –2.* Częstochowa: [b.w], 2000. [brak ISBN].

⁸ Dembińska-Wola, M., Chrzanoska –Boruszewska, M. *Popatrz, dotknij, powiedz . Uczymy się czytać i mówić przez dotyk.* Warszawa: Wydaw. Szk. i Pedag., 1999. ISBN 83-02-07395-4.

⁹ Bogdanowicz, M., Barańska, E., Jakacka, E. *Od piosenki do literki.* Cz. 1. Gdańsk: Wydaw. Harmonia, 1997. ISBN 83-7134-188-1.

„ Jakże smutno zrobiło się teraz w domu, jak wszystko się zmieniło! Cóż z tego, że świat był taki sam, jak przedtem, że po ulicach szli ludzie, biegły tramwaje, krzyczały samochody! Że Ewa i Marek chodzili do szkoły jak zwykle i tatuś po paru dniach musiał wrócić do swej pracy (...). Że było zimno, wiał wiatr i padał deszcz, chociaż zbliżała się już wiosna ! Dla Ewy cały świat stał się inny, odkąd rozchorowała się mama. Wszystko przybrało jakiś nowy kolor. Na lekcjach, na ulicy, w domu – myślała wciąż o tym samym, a z trwogi zamierało w niej serce”

„Mama nie chce ani rosółu, ani winogron, ani nawet pysznych truskawek z puszki, które mają smak zupełnie świeżych. Mama nie patrzy na kwiaty. Mamie już nic nie potrzeba. I Ewa myśli: dlaczego, póki mama była zdrowa, nikt jej nie dogadzał? Dlaczego nikt o niej nie myślał, gdy ona myślała o wszystkich?”

„Lampka, owinięta materia, pali się słabo za wysoką poręczą łóżka. Mama drzemie, ma twarz w cieniu, usta lekko otwarte. Jakże schudła! Jest zupełnie, zupełnie inna. Wydaje się kimś nieznanym. Nie można do niej mówić, ani na nią zawołać, nie można przytulić się do niej, nie można całować jej ręki. Jęczy za każdym oddechem, jęczy dziwnym, grubym głosem, jak obca osoba.

Ewa musi sobie przypomnieć, że to jest ta sama mama - jej i Marka mama. Musi sobie z trudem wyobrazić, jaka była, kiedy się śmiała i śpiewała, kiedy wołała, aby śpieszyli się wszyscy na śniadanie, kiedy chodziła z nimi na spacer, kiedy pomagała im w odrabianiu lekcji.

Ewa przypomniła sobie z największym ściśnieniem serca, jak to mamę martwiło, gdy oboje pokłócili się z Markiem. Może tylko wtedy przestawała się uśmiechać. – Jak wy możecie, jak wy możecie?...- dziwiła się mama. – Przecież byłoby nam wszystkim tak dobrze, gdyby nie to... – I starała się pogodzić się ich najprędzej. Ale po paru dniach znów była kłótnia.”

„ Ewa powstrzymuje się by nie zapłakać. Po cichu marzy i najgoręcej się modli ...”

4.6.Dyskusja na temat sytuacji, problemów bohaterki w odniesieniu do własnych przeżyć

4.6.1.Zastosowanie **techniki dramy - rozmowy** - stawianie pytań, dawanie i przyjmowanie odpowiedzi na temat przeżyć Ewy. Rozmowa ta ma na celu zrozumienie przeżyć dziecka związanych z konkretną sytuacją życiową, w której się znalazło:

- co przeżywała Ewa podczas choroby mamy?
- o czym myślała ?
- o czym Ewa marzy?
- o co się modli?
- dlaczego Ewa ma wyrzuty sumienia?
- co Ewa zrozumiała podczas choroby mamy?
- jakie obietnice składa na przyszłość?

4.6.2. Zastosowanie **techniki dramy „wejsćie w rolę”** Uczestnicy biblioterapii mają za zadanie wejść w rolę autorki opowiadania i sami muszą zaprojektować zakończenie utworu.

4.6.2.1. Odczytanie prac.

4.6.3. Technika dramy –list . Biblioterapeuta mówi „Wyobraź sobie, że jesteś koleżanką Ewy. Piszesz do niej list. Starasz się ją podnieść na duchu. Piszesz o podobnych przeżyciach, związanych z chorobą twojej mamy albo kogoś Ci bliskiego. Postaraj się jednak, aby Twój list do Ewy był optymistyczny”.

4.6.3.1. Prezentacja listu

4.6.4 Zastosowanie techniki dramy **„scenka improwizowana” i „wejsćie w rolę”** głównej bohaterki w celu określenia własnego stanu emocjonalnego. Ewa spotyka koleżankę i opowiada o własnych przeżyciach związanych z chorobą mamy.

4.6.4.1. Omówienie scenki.

Omawiając scenki, zadajemy pytania otwarte. Grających dokładnie pytamy o przedstawiane przez nich role po to, by wszyscy mogli skorzystać z ich doświadczenia, np.: - jaki jest twój stosunek do odgrywanej przez siebie roli?

- jaką osobą jest odgrywana postać?
- czy podoba ci się ta postać?
- czy zgadzasz się z tym, co wypowiadała i jak się zachowywała odgrywana przez siebie postać?

5. Zakończenie

- Czy zajęcia się wam podobały?
- Czy identyfikowałeś(aś) się z postacią literacką?
- Czy dostrzegłeś niektóre cechy zachowania Ewy u siebie, w jakich okolicznościach one się ujawniają?
- Czy pod wpływem przeżyć Ewy umiałbyś poradzić sobie w podobnej sytuacji?
- Czy choroba bliskich nam osób wpływa na nasze życie, może zmienić na korzyść nasze zachowanie?
- Czy te zajęcia mają jakieś wartości dydaktyczne, wychowawcze i terapeutyczne?

6. Ewaluacja

Na sercach wcześniej wyciętych z czerwonego papieru uzupełniamy zdania niedokończone. „Moja mama jest...” „ Na dzisiejszych zajęciach zrozumiałem, że ...”

6.1. Wysłuchanie piosenki pt. „Nie ma jak u mamy”¹⁰

6.2. Podziękowanie wszystkim uczestnikom za pracę, wytrwałość i szczerą ocenę zajęć.

¹⁰ *Nie ma jak u mamy.* Śpiewa Wojciech Młynarski. W : Piosenki dla mojej matki .Kas. dżw. Warszawa : Polskie Nagrania , [b.r.]

Bibliografia

1. Bogdanowicz, M. *Metoda Dobrego Startu*. Warszawa: Wydaw. Szk. i Pedag., 1999. ISBN 83-02-07424-1.
2. Bogdanowicz, M. *O dysleksji, czyli o specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu*. Lublin: Wydaw. Linea, 1994. [brak ISBN].
3. Bogdanowicz, M., Barańska, M., Jakacka, E. *Od piosenki do literki*. Cz. 1 . Gdańsk 1998. ISBN 83-7134-188-1.
4. Bogdanowicz, M., Barańska, M., Jakacka, E. *Od piosenki do literki* . Cz. 2. Gdańsk 1997. ISBN 83-7134-189-X.
5. Borecka, I. Biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej w szkole podstawowej i gimnazjalnej. Wałbrzych: Unus, 2002. ISBN 83-916555-5-5.
6. Dembińska-Wola, M., Chrzanowska-Boruszewska, M. *Popatrz, dotknij, powiedz. Uczymy się czytać i mówić przez dotyk*. Warszawa: Wydaw. Szk. i Pedag., 1999. ISBN 83-02-07395-4.
7. Dziedzic, A., Pichalska, J., Świdorska, E. *Drama na lekcjach języka polskiego w szkole średniej*. Warszawa: Wydaw. Szk. i Pedag., 1992. ISBN 83-02-04769-4.
8. Nałkowska, Z. *Smutek i radość*. W: Lewińska, A., E. Rogowska. *Język polski. Dziwię się światu*. Gdańsk: Rożak M. 2000, s. 160- 166.
9. Nęcka, E. *Trening twórczości. Książka dla psychologów, pedagogów i nauczycieli*. Olsztyn: Pol. Tow. Psycholog., 1992. ISBN 83-900685-0-8.

MATERIAŁY
TOWARZYSZĄCE

oprac. mgr Beata Korpyta
Wydział Informacyjno-Bibliograficzny PBW w Gdańsku

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI UCZNIÓW W NAUCE – ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE

Tematyka: dysleksja, dysgrafia, dyskalkulia, dysortografia.

Zestawienie bibliograficzne w wyborze za lata 2001-2004 zostało sporządzone w oparciu o zbiory Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku. Opis bibliograficzny poszczególnych pozycji wykonano na podstawie opisów zawartych w źródłach informacji pośredniej tj. bazy komputerowej KAT i NOWA. Zgodny jest z obowiązującą normą PN-82/N-01152.01: *Opis bibliograficzny. Książki* oraz PN-97/N-01152-2: *Opis bibliograficzny. Wydawnictwa ciągłe*. Zastosowano drugi stopień szczegółowości opisu bibliograficznego. Zestawienie podzielone jest na dwie części: wydawnictwa zwarte i wydawnictwa ciągłe.

W ich obrębie publikacje uszeregowano alfabetycznie.

WYDAWNICTWA ZWARTE

1. BALEJKO, Antoni

Jak pokonać trudności w mówieniu, czytaniu i pisaniu: dla rodziców i nauczycieli / Antoni Balejko. - Białystok: Orthdruk, 2001. - 278, [1] s. : rys. ; 21 cm. - ISBN 83-85368-66-3

2. BOGDANOWICZ, Marta

Ryzyko dysleksji: problem i diagnozowanie / Marta Bogdanowicz. - Gdańsk: „Harmonia”, 2002. - 143 s. : rys., tabl. ; 24 cm + 1 k. tabl. złoż. - ISBN 83-7134-120-2

3. BOGDANOWICZ, Marta

Uczeń z dysleksją w szkole: poradnik nie tylko dla polonistów / Marta Bogdanowicz, Anna Andryjanek; [il. Kornel Kowalski]. - Gdynia: Operon, 2004. - 211, [4] s. : il., rys. ; 24 cm. - ISBN 83-7390-226-0

4. BORDA, Grażyna

Z dysleksją na ty: poradnik dla nauczycieli / Grażyna Borda, Wiesława Tomaszewska ; red. Grażyna Borda, Wiesława Tomaszewska; Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Jaworznie. - Katowice: ZNP, 2003. - 130 s. ; 24 cm. - ISBN 83-89300-02-8

5. BRAGDON, Allen D.

Kiedy mózg pracuje inaczej / Allen D. Bragdon, David Gamon; tł. [z ang.] Liliana Okupniak. - Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Psychol., 2003. - 102 s. ; 21 cm. - ISBN 83-89574-07-1

6. BREJNAK, Wojciech

Dysleksja / Wojciech Brejnak. - Warszawa: Wydaw. Lekarskie PZWL, 2003. - 221, [1] s. ; 21 cm. - ISBN 83-200-2809-4

7. CIESZYŃSKA, Jadwiga

Nauka czytania krok po kroku: jak przeciwdziałać dysleksji / Jadwiga Cieszyńska.- Kraków: AP, 2001. - 134, [2] s. : il. ; 24 cm. - ISBN 83-7271-094-5

8. CZABAJ, Renata

H czy ch: wprawki ortograficzne dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej i gimnazjum / Renata Czabaj. – Gdańsk: Harmonia, 2001. - 39 s., [4] k. tabl. luz., [2] k. złoż. luz. ; 30 cm. - ISBN 83-71-34-077-X

9. Diagnoza dysleksji / red. Barbara Kaja ; [aut. Marta Bogdanowicz et al.]. – Bydgoszcz: Akad. Bydgoska, 2003. - 189, [1] s. : tab., wyk. ; 24 cm. - ISBN 83-7096-476-1

10. DYRDA, Jolanta

Style uczenia się dzieci dyslektycznych a wymagania poznawcze szkoły / Jolanta Dyrda. – Gdańsk: UG, 2003. - 145, [1] s., XX k. tabl. kolor. : wyk. ; 21 cm. - ISBN 83-7326-110-9

11. GAMON, David

Co potrafi twój mózg: szczególne zdolności i ograniczenia / David Gamon, Allen D. Bragdon ; tł. z ang. Sebastian Musielak. – Warszawa: Medium, 2003. - 124 s. ; 21 cm. - ISBN 83-87025-20-8

12. GIEŁDON, Grażyna

Już lubię czytać: ćwiczenia w czytaniu ze zrozumieniem dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum / Grażyna Giełdon, Barbara Romeyko-Hurko. – Gdańsk: Gdańskie Wydaw. Ośw., 2001. - 68 s. ; 29 cm. - ISBN 83-87788-30-9

13. GINDRICH, Piotr Alfred

Funkcjonowanie psychospołeczne uczniów dyslektycznych / Piotr Alfred Gindrich. – Lublin : UMCS, 2002.- 190 s. : tab. ; 24 cm. - ISBN 83-227-2003-3

14. Informator o egzaminie gimnazjalnym w 2003 r.: z aneksem dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się / [Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku et al.]. – Warszawa: [Adam], 2001. - 110 s. : rys. ; 29 cm. - ISBN 83-88564-28-5

15. Jak pomóc dziecku z dysortografią: poradnik metodyczny / red. Wanda Turewicz. - Wyd. 2 popr. i uzup. - Zielona Góra : ODN, 2002. - 172 s. ; 24 cm. - ISBN 83-86335-82-3

16. KRASOWICZ-KUPIS, Grażyna

Język, czytanie i dysleksja / Grażyna Krasowicz-Kupis ; Polskie Towarzystwo Neurolingwistyczne. - [Wyd. 2]. - Lublin: Ag. Wydaw.-Handlowa Antoni Dudek, 2001. - 179 s. : rys. ; 21 cm. - ISBN 83-85976-35-3

17. PĘTLEWSKA, Halina

Przewyciężanie trudności w czytaniu i pisaniu: terapia pedagogiczna / Halina Pętlevska. – Kraków: Impuls, 2003. - 93, [1] s. : il. ; 24 cm. - ISBN 83-7308-250

18. RAYMOND, Sally

Jak pomóc dzieciom radzić sobie z dysleksją: poradnik dla rodziców / Sally Raymond ; [tł. z ang. Ewa Klimas-Kuchtowa]. – Kielce : Jedność, 2004. - 122 s. ; 21 cm. - ISBN 83-7224-789-7

19. Sprawdzian w klasie szóstej szkoły podstawowej w 2003 roku: informator z aneksem dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się / [Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku et al.]. – Warszawa: Centr. Komisja Egzaminacyjna, 2001. - 61 s. : tab. ; 30 cm. - ISBN 83-88564-08-0

20. Ukryte piętno: zagrożenia rozwoju w okresie dzieciństwa / red. Anna Brzezińska, Sławomir Jabłoński, Marta Marchow. – Poznań: Wydaw. Fund. Humaniora, 2003. – 248 s. ; 21 cm. - ISBN 83-7112-017-6

21. WALESZKIEWICZ, Kamila

Bajki dla dyslektyków: bajki dla dzieci z trudnościami w nauce czytania i pisania / Kamila Waleszkiewicz ; [il. Agata Fuks]. – Kraków: Impuls, 2003. - 38, [1] s. ; 24 cm. - ISBN 83-7308-284-0

WYDAWNICTWA CIĄGŁE

1. „ANALFABECI” / Leszek Stundis // Gazeta Szkolna. - 2001, nr 1, s. 16
2. ANNA Drath – prekursor badań nad problemem dysleksji w Polsce – nie żyje / Jadwiga Jastrząb // Wychowanie na co Dzień. - 2003, nr 4-5, s. 25-26
3. BIBLIOTEKA szkolna w dyskursie edukacyjnym / Jolanta Gwiaździk, Stefan Kubów // Poradnik Bibliotekarza. - 2002, nr 9, s. 15-17
4. CHEMIA dla dyslektyków / Małgorzata Nodzyńska // Edukacja i Dialog. - 2004, nr 6, s. 52-57
5. CO warto wiedzieć o dysleksji / Zbigniew Pendel // Gazeta Wyborcza. - 2003, nr 216. – Dodatek : Kujon Polski. - 2003, nr 216, s. 1,2
6. DYSLEKSJA jest wszędzie / Ewa Raczyńska // Poradnik Bibliotekarza. - 2003, nr 6, s. 7-10
7. DYSLEKSJI na ratunek / Urszula Oszwa // Remedium. - 2001, nr 12, s. 8-9
8. DYSLEKSJA podstępny wróg / Alicja Słowik // Nowe w Szkole. - 2003, nr 1, s. 13-16
9. DYSLEKSJA – problem współczesnej młodzieży / Bogumiła Sudykowska-Lazaj, Danuta Duczmal-Szymik // Język Polski w Gimnazjum. - 2004/2005, nr 1, s. 30-38
10. DYSLEKSJA, czyli specyficzne trudności w nauce czytania i pisania / Janina Skotnicka // Przyjaciół Dziecka. - 2001, nr 10-12, s. 29
11. DYSLEKSJA, dysgrafia, dysortografia i dyskalkulia / Leszek Stundis // Gazeta Szkolna. - 2002, nr 30/31, s. 13-20
12. DZIECI z dysleksją / Magda Wójcik // Remedium. - 2003, nr 4. – Dodatek : Pomarańczowe Forum. - 2003, nr 31, s. VIII
13. DZIECKO z dysfunkcją / Mieczysław Wojciechowski // Remedium. - 2002, nr 9, s. 8-9
14. EUROPEJSKI tydzień świadomości dysleksji w Toruńskiej Szkole Terapeutycznej / Jadwiga Jastrząb, Małgorzata Zaleska // Wychowanie na co Dzień. - 2002, nr 12. – Dodatek : Wkładka Metodyczna. - 2002, nr 12, s. I-V
15. JAK pracować z dzieckiem dyslektycznym ? / Edyta Gibas // Życie Szkoły. - 2002, nr 7, s. 430-433
16. JĘZYKI obce w nauczaniu uczniów z dysleksją rozwojową. Cz. II / Anna Jurek // Języki Obce w Szkole. - 2004, nr 2, s. 46-54
17. JĘZYKI obce w nauczaniu uczniów z dysleksją rozwojową. Cz. III / Anna Jurek // Języki Obce w Szkole. - 2004, nr 3, s. 37-45
18. KILKA uwag o postępowaniu z dyslektykami / Ewa Pacut // Życie Szkoły. - 2002, nr 1, s. 41-42

19. KŁOPOTY w uczeniu się matematyki / Helena Lewicka // *Matematyka*. - 2004, nr 1, s. 17-19
20. KOMPUTEROWE wspomaganie osób z dysleksją na świecie i w Polsce / Anna Dąbrowska // *Szkoła Specjalna*. - 2002, nr 4, s. 229-235
21. KTO widzi las, nie widzi drzew / Renata Rosa-Chłobowska // *Nowa Polszczyzna*. - 2002, nr 4, s. 55
22. METODY pracy z dysleksją / Urszula Oszwa // *Remedium*. - 2001, nr 11, s. 10-12
23. METODY treningowe dla dyslektyków / Barbara Demczuk // *Edukacja i Dialog*. - 2004, nr 1, s. 65-68
24. MÓZG dyslektyka / Łukasz Kaniewski // *Rzeczpospolita*. - 2003, nr 50, s. A9
25. OCENIANIE ortografii u dyslektyka / Lidia Górniak // *Nowe w Szkole*. - 2003, nr 3, s. 8-9
26. ODWRÓCONY świat / Paweł Walewski // *Polityka*. - 2003, nr 19, 80-82
27. PRACA z uczniem dyslektycznym / Monika Poświatowska // *Matematyka*. - 2004, nr 2, s. 30-31
28. PROBLEM dysleksji w nauczaniu języków obcych / Jolanta Oczkoś // *Języki Obce w Szkole*. - 2003, nr 2, s. 59-61
29. PRZYCZYNY i konsekwencje zbyt późnego rozpoznania dysleksji / Alina Szymaniak // *Życie Szkoły*. - 2003, nr 6, s. 374-375
30. ROZWIJANIE percepcji wzrokowej / Barbara Zakrzewska // *Życie Szkoły*. - 2001, nr 8, s. 455-460
31. RYZYKO dysleksji – wczesna diagnoza na poziomie edukacji elementarnej / Jadwiga Jastrząb, Małgorzata Zaleska. - *Wychowanie na co Dzień*. - 2003, nr 10/11. – Dodatek: Wkładka Metodyczna. - 2003, nr 10/11, s. I-IV
32. TRUDNOŚCI w czytaniu i pisaniu / Barbara Bieleń // *Wychowanie w Przedszkolu*. - 2002, nr 1, s. 44-46
33. UCZNIOWIE dyslektyczni i ich problemy z opanowaniem języków obcych / Mirosław Dudek // *Języki Obce w Szkole*. - 2004, nr 3, s. 156-158
34. WOLNO stawiać byki / Ewa Nowakowska, Igor Miecik // *Polityka*. - 2002, nr 17, s. 30-32
35. WYCHOWAWCA pedagog nie tylko dla uczniów / Beata Wojciechowska // *Nowe w Szkole*. - 2003, nr 9, 22-23
36. ZMAGANIA z ortografią / Irena Frączak // *Wszystko dla Szkoły*. - 2003, nr 6, s. 1-2
37. ZWIĄZEK dysleksji z matematyką / Katarzyna Duszyńska-Łysak // *Głos Nauczycielski*. - 2001, nr 46, s. 5

oprac. mgr Marzanna Łyszkowska, mgr Agnieszka Pyra
Wydział Zbiorów Audiowizualnych PBW w Gdańsku

DYSLEKSJA – ZESTAWIENIE BIBLIOGRAFICZNE

Zestawienie bibliograficzne zostało sporządzone w oparciu o zbiory Wydziału Zbiorów Audiowizualnych Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku. Wymienione w zestawieniu materiały przeznaczone są do ewentualnego wykorzystania (w całości lub we fragmentach) przez nauczyciela na zajęciach z dziećmi i młodzieżą. Opis bibliograficzny poszczególnych pozycji wykonano na podstawie opisów zawartych w źródłach informacji pośredniej tj. bazy komputerowej SAPI. Opisy zostały sporządzone wg drugiego stopnia szczegółowości. Zestawienie zawiera 118 opisów bibliograficznych, które zostały sporządzone zgodnie z obowiązującymi normami:

PN/82-N-01152/00 Opis bibliograficzny – Postanowienia ogólne

PN/82-N-01152/01 Opis bibliograficzny - Książki

PN-85/N-01152/07 Opis bibliograficzny – Dokumenty dźwiękowe

PN-N-01152-12:1994 Opis bibliograficzny – Filmy

PN-N-01152-13 Opis bibliograficzny – Dokumenty elektroniczne

PN-85/N-01158 Skrótów wyrazów i wyrażzeń w opisie bibliograficznym

Zasięgiem chronologicznym zestawienie obejmuje lata 2003-2004. Materiały ujęte w zestawieniu zakresem językowym obejmują dokumenty sporządzone w języku polskim, angielskim i niemieckim. Układ zestawienia: I poziom – wg typu nośnika, II poziom – przedmiotowy, III poziom – alfabetyczny.

KASETY WIDEO

Bajki dla dzieci

1. **DZIKIE** łabędzie. – Warszawa : Jawi Sp. [dystr.], 2002. – 1 kas. wiz. (ok. 70 min) : dżw., kolor. – (Bajkowy Raj). - Sygn. V 881
2. **MUMINKI** / reż. Hiroshi Saito [et al.] ; aut. piosenek pol. Andrzej Tyczyński. - Konstancin - Jeziorna : Twoje Media Sp. (ed. pol.), cop. 1990. - I kas. wiz. (ok. 55 min) : dżw., kolor. - Bajka rysunkowa. - Na podst. postaci i opowieści autorstwa Tove Jansson. - Zawiera: a. Długi sen ; b. Zimowe ognisko. - Sygn. V 940
3. **MUMINKI** / reż. Hiroshi Saito [et al.] ; aut. piosenek pol. Andrzej Tyczyński. - Konstancin - Jeziorna : Twoje Media Sp. (ed. pol.), cop. 1990. - I kas. wiz. (ok. 55 min) : dżw., kolor. - Bajka rysunkowa. - Na podst. postaci i opowieści autorstwa Tove Jansson. - Zawiera: a. Zaćmienie słońca ; b. Przestępca w Dolinie Muminków. - Sygn. V 941
4. **PSZCZÓŁKA** Maja. - Warszawa : Cass Film Entertainment Group, [19-]. - I kas. wiz. (60 min) : dżw., kolor. - Zawiera: a. Narodziny ; b. Nauka latania. - Sygn. V 946

Dysleksja

5. **JAK** wyleczyłem dziecko z dysleksji : film instruktażowy / realiz. Andrzej Dziedzic ; scen. Roman Warszawski. - Gdańsk : Tower Press, 2002. - I kas. wiz. (ok. 30 min) : dźwięk., kolor. - (Biblioteka Zdrowego Człowiek). - Do kas. książka DT 1164. - Sygn. V 890
6. **WARSZEWSKI, Roman**
Jak wyleczyłem dziecko z dysleksji. - Gdańsk : Tower Press, 2002. - 119 s. : rys., zdj. ; 19 cm. - (Biblioteka Zdrowego Człowiek). - ISBN 83-87342-53-X. - Sygn. DT 1164

Historia

7. **DZIEJE** kultury polskiej / scen. Wiesław Ratajczak, Rafał Grupiński. - Warszawa : MENiS, 2004. - 2 kas. wiz. (160 ; 105 min) : dźwięk., kolor. - (Powszechna Wideoteka Edukacyjna). - Pakiet zawiera filmy poświęcone historii Polski. - Audycje przeznaczone dla gimnazjów i szkół ponadpodstawowych. - Sygn. V 1014-1015
8. **KUNDUN** : życie Dalajlamy / reż. Martin Scorsese ; wykon. Fenzin Thusthol Tsarong [et al.]. - Warszawa : Vision Film Distribution Company, 2000. - I kas. wiz. (ok. 135 min) : dźwięk., kolor. - Film opowiada o dramatycznych losach czternastego Dalajlamy. - Sygn. V 945
9. **ŻYDZI** Warszawy / realiz. Daniel Strehiau ; czyta Adam Ferency. - Warszawa : Studio Filmowe Okna : Strehiau Daniel, reed. 2001. - I kas. wiz. (37 min) : dźwięk., cz.-b., kolor. - Film jest portretem życia i kultury mieszkańców przedwojennej Warszawy. - Film zalecany przez MENiS. - Sygn. V 944

Język polski

10. **CNY** język Polaków / scen., reż. Piotr Załuski. - Warszawa : MENiS, 2004. - 2 kas. wiz. (120 ; 120 min) : dźwięk., kolor. - (Powszechna Wideoteka Edukacyjna). - Pakiet prezentuje dzieje języka i literatury polskiej na przestrzeni wieków. - Audycje przeznaczone dla gimnazjów i szkół ponadpodstawowych. - Sygn. V 1001-1002
11. **DOSTOJEWSKI, Fiodor M.**
Zbrodnia i kara / reż., adapt. Andrzej Wajda ; tł. Czesław Jastrzębiec-Kozłowski ; wykon. Jerzy Radziwiłowicz [et al.]. - Warszawa : Telewizja Polska S.A., 2001. - I kas. wiz. (127 min) : dźwięk., kolor. - (Złota Setka Teatru Telewizji). - Premiera 1987. - Sygn. V 885
12. **FREDRO, Aleksander**
Damy i huzary / reż. Olga Lipińska ; wykon. Danuta Szaflarska [et al.]. - Warszawa : Telewizja Polska S.A., 2000 - I kas. wiz. (79min) : dźwięk., kolor. - (Złota Setka Teatru Telewizji). - Premiera 1973. - Sygn. V 888
13. **FREDRO, Aleksander**
Zemsta / reż., scen. Andrzej Wajda ; wykon. Roman Polański [et al.]. - Warszawa : Arka Film : Vision Film Distribution Company ; Telewizja Polska S.A., cop. 2002. - I kas. wiz. (ok. 100 min) : dźwięk., kolor. - Sygn. V 883
14. **GOMBROWICZ, Witold**
Iwona, księżniczka Burgunda / reż. Zygmunt Hubner ; wykon. Daria Trafanowska [et al.]. - Warszawa : Telewizja Polska S.A., 2002 - I kas. wiz. (112 min) : dźwięk., kolor. - (Złota Setka Teatru Telewizji). - Premiera 1987. - Sygn. V 886

15. **JĘZYK** polski - klasa I : początkowa nauka czytania i pisania / scen. Janusz Weychert [et al.]. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1998. - I kas. wiz. (72 min) : dźwięk., kolor. + dr. - (Filmy w Szkole). - Sygn. V 953
16. **KAFKA, Franz**
Proces / reż. Agnieszka Holland ; wykon. Roman Wilhelmi [et al.]. - Warszawa : Telewizja Polska S.A., 2002. - I kas. wiz. (120 min): dźwięk., kolor. - (Złota Setka Teatru Telewizji). - Premiera 1980. - Sygn. V 884
17. **MOLIERE**
Mieszczanin szlachcicem / reż. Jerzy Gruza ; wykon. Bogumił Kobiela [et al.]. - Warszawa : Telewizja Polska S.A., 2000. - I kas. wiz. (73 min) : dźwięk., kolor. - (Złota Setka Teatru Telewizji). - Premiera 1969. - Sygn. V 889
18. **MROŻEK, Sławomir**
Krawiec / reż. Michał Kwieciński ; wykon. Andrzej Seweryn [et al.]. - Warszawa : Telewizja Polska S.A., 2002. - I kas. wiz. (84 min): dźwięk., kolor. - (Złota Setka Teatru Telewizji). - Premiera 1997. - Sygn. V 887
19. **PRUS, Bolesław**
Placówka / scen. Zygmunt Skonieczny ; wykon. Franciszek Pieczka [et al.]. - Warszawa : apf Zespół Video Agencja Producentów Filmowych, [1999?]. - I kas. wiz. (86 min) : dźwięk., kolor. - (Filmy Polskie - videoteka ; 33). - Film z 1979 r. - Sygn. V 942
20. **PRUS, Bolesław**
Pensja Pani Latter / reż. Stanisław Różewicz ; wykon. Barbara Horowianka [et al.]. - Warszawa : apf Zespół Video Agencja Producentów Filmowych, [1999]. - I kas. wiz. (100 min) : dźwięk., kolor. - (Filmy Polskie - videoteka ; 175). - Film z 1982 r. - Wg pierwszego tomu powieści B. Prusa Emancypantki. - Sygn. V 943
21. **QUO** vadis : reportaż z planu filmowego / scen., reż. Anna Maliszewska [et al.]. - [B.m.] : Kredyt Bank S.A. ; Alfa Press, [2003?]. - I kas. wiz. (31 min) : dźwięk., kolor. - Kas. zawiera wywiady z twórcami filmu. - Sygn. V 951

Matematyka

22. **MATEMATYKA** w klasie 2 w zintegrowanym nauczaniu początkowym / scen. Bogusława Lankiewicz, Zbigniew Semadeni. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1999. - 1 kas. wiz. (110 min) : dźwięk., kolor. + br. - (Filmy w Szkole). - Tyt. z zawartości filmu. - ISBN 83-02-07548-5. - Sygn. V 861
23. **MATEMATYKA** 2001. Matematyka : klasa 4 / realiz. Rafał Mierzejewski. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1997. - 1 kas. wiz. (92 min) : dźwięk., kolor. + br. - (Filmy w Szkole). - Kasetę jest skorelowana z podręcznikiem: Matematyka 2001. Podręcznik dla klasy 4. - ISBN 83-02-06842-X. - Sygn. V 933
24. **MATEMATYKA** 2001. Matematyka : klasa 5 / realiz. Rafał Mierzejewski. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1998. - 1 kas. wiz. (102 min) : dźwięk., kolor. + br. - (Filmy w Szkole). - Kasetę jest skorelowana z podręcznikiem: Matematyka 2001. Podręcznik dla klasy 5. - ISBN 83-02-06989-2 - Sygn. V 934
25. **MATEMATYKA** 2001. Matematyka : klasa 6 / realiz. Marek Drażewski. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1998. - 1 kas. wiz. (95 min) : dźwięk., kolor. + br. - (Filmy w Szkole). - Kasetę jest skorelowana

z podręcznikiem: Matematyka 2001. Podręcznik dla klasy 5. – ISBN 83-02-06990-6. – Sygn. V 935

26. **MATEMATYKA** 2001. Matematyka : klasa 7 / realiz. Rafał Mierzejewski, Marek Drażewski. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1997. – 1 kas. wiz. (80 min) : dźwięk., kolor. + br. – (Filmy w Szkole). – Kasetę jest skorelowana z podręcznikiem: Matematyka 2001. Podręcznik dla klasy 7. – ISBN 83-02-06843-8. – Sygn. V 936

Marketing

27. **TELEMARKETING** czyli sprzedaż przez telefon / scen. Konrad Płata, Paweł Filarski ; reż. Katarzyna Sędek. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - I kas. wiz. (ok. 47 min) : dźwięk., kolor. - (Wideooteka Menedżera). - Sygn. V 903

Religia

28. **SATANIŚCI.** - Wrocław : Hagi Film i Video, 1995. - I kas. wiz. (65 min) : dźwięk., kolor. - (Filmoteka Chrześcijańska. Inwazja Pogaństwa). - Sygn. V 947
29. **SPOTKANIE** z Jezusem / reż. animacji S. Sokolov, D. Hayes ; oprac. wersji pol. M. Horodecka. - [B. m.] : ICON Entertainment, cop. 2000. - I kas. wiz. (ok. 90 min) : dźwięk., kolor. - (Domowa Kolekcja). - Film animowany o Jezusie Chrystusie dla dzieci i młodzieży. - Sygn. V 882
30. **YERLINDE** Jacques : nie wpadnij w sidła... : spirytyzm, astrologia, medytacje transcendentalne, joga, okultyzm i biała magia / realiz. Andrzej Rostworowski. - Warszawa : Wydaw. Księży Marianów, cop. 1995. - I kas. wiz. (60 min) : dźwięk., kolor. - Kas. przeznaczona dla uczniów szkoły średniej. - Sygn. V 952

Psychologia (w tym społeczna)

31. **JAK** pokonać stres / scen. J. Santorski ; reż. A. Kotkowski. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - I kas. wiz. (ok. 46 min) : dźwięk., kolor. - (Wideooteka Menedżera). - Sygn. V 901
32. **MOWA** ciała czyli Komunikacja niewerbalna / reż. Wojciech Jankowski ; wykon. H. Bista, J. Machulski. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia. - [199-]. - I kas. wiz. (ok. 31 min.) : dźwięk., kolor. - (Wideooteka Menedżera). - Sygn. V 894
33. **TECHNIKI** szybkiego zapamiętywania, uczenia się i czytania / scen. Zenobia Stankiewicz. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - I kas. wiz. (ok. 56 min) : dźwięk., kolor. - (Wideooteka Menedżera). - Do kasety dołączona jest książka pt.: Zeszyt ćwiczeń : techniki szybkiego zapamiętywania, uczenia się i czytania / Zenobia Stankiewicz. - Gdańsk : [199-]. - Sygn. V 905
34. **POCZUCIE** własnej wartości / scen. Konrad Płata, Paweł Filarski ; reż. P. Chmielewski. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - I kas. wiz. (ok. 45 min) : dźwięk., kolor. - (Wideooteka Menedżera). - Sygn. V 899

Wiedza o społeczeństwie

35. **OCZYWISTE** nieoczywiste / scen., realiz. Jadwiga Nowakowska. - Warszawa : Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, 2004. - 2 kas. wiz. (150 ; 130 min) : dźwięk., kolor. - (Powszechna Wideooteka Edukacyjna). - Pakiet zawiera filmy prezentujące dorobek kultury mniejszości i grup etnicznych mieszkających w Polsce. - Sygn. V 1012-1013

Wychowanie do życia w rodzinie

36. **ENCYKLOPEDIA** macierzyństwa / konsult. Jacek Klakocar, Marek Blitek, Anna Brzecka. - Wrocław : Hagi Film i Video, cop. 1996. - 2 kas. wiz. : dźwięk, kolor. - Cz. 3. : Pielęgnacja, żywienie i zdrowie dziecka w pierwszym roku życia. - (60 min). - Cz. 4. : Opieka, wychowanie i zdrowie dziecka do trzeciego roku życia. - (60 min). - Sygn.V 948- 9
37. **ŻYJĘ** bez ryzyka AIDS / scen., reż. Barbara Golańska, Grażyna Węglarczyk, Beata Helizanowicz. - Kraków : Homo Homini im. Karola de Foucauld, cop. 2000. - 1 kas. wiz. (22 min) : dźwięk, kolor. + br. - Polski film profilaktyczno-edukacyjny dla młodzieży gimnazjów i szkół ponadpodstawowych z zakresu profilaktyki HIV/AIDS. - Zalecany przez MENiS. - Sygn. V 950

Zarządzanie – psychologia

38. **AUTOPREZENTACJA** / scen. Elżbieta Trembowelska ; reż. Jacek Samacki. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 35 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 891
39. **JAK** motywować ludzi do pracy / scen. Konrad Plata ; reż. Jacek Samacki. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 49 min.) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 895
40. **JAK** odnieść sukces w sprzedaży / reż. Wojciech Jankowski. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 46 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 900
41. **LIDER** : jak przewodzić ludziom / scen. K. Plata ; reż. Jacek Sarnacki. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 44 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 892
42. **OBŚLUGA** klienta przez telefon / scen. Konrad Plata, Paweł Chmielewski. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 31 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 897
43. **PSYCHOLOGIA** obsługi klienta / scen. Maciej Musiał, Konrad Plata ; reż. Jacek Sarnacki. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 54 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 898
44. **SAVOIR-VIVRE** w biznesie, w biurze i nie tylko / reż. Wojciech Jankowski ; wykon. Henryk Bista [et al.]. - Gdańsk : Biuro Doradztwa i Organizacji Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 35 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 902
45. **SKUTECZNY** negocjator / scen. Andrzej Mularczyk ; reż. Jacek Ruciński ; wykon. Andrzej Kopiczyński [et al.]. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia.- [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 40 min.) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 896
46. **TECHNIKI** negocjacji / scen. Elżbieta Trembowelska, Paweł Filarski ; reż. Paweł Chmielewski. - Gdańsk : Wytwórnia Filmów Szkoleniowych Synergia, [199-]. - 1 kas. wiz. (ok. 40 min) : dźwięk, kolor. - (Wideoteka Menedżera). - Sygn. V 904

KASETY MAGNETOFONOWE I DRUKI TOWARZYSZĄCE

Język angielski

47. **EVANS**, Virginia
Enterprise 1 : coursebook : Beginer / Virginia Evans, Jenny Dooley. – [B.m.] :
Express Publishing, 1997 . - 3 kas. dżw (3 x ok. 60 min) : stereo. - Cz. 1 : Class
Cassette. – Sygn. T 3943 – 3945
48. **EVANS**, Virginia
Enterprise 2 : coursebook : Elementary / Virginia Evans, Jenny Dooley. – [B.m.] :
Espress Publishing, 1997. – 4 kas. dżw. (4 x ok. 60 min) : stereo. - Cz. 2 : Class
Cassette. – Sygn. T 394 6 – 3947
49. **EVANS**, Virginia
Enterprise 3 : coursebook : Pre Intermediate / Virginia Evans, Jenny Dooley. –
[B.m.] : Espress Publishing, 1997. – 3 kas. dżw. (3 x ok. 60 min) : stereo. -
Cz. 3 : Class Cassette. – Sygn. T 3950 – 3952
50. **EVANS**, Virginia
Enterprise 4 : coursebook : Intermediate / Virginia Evans, Jenny Dooley. – [B.m.] :
Espress Publishing, 1997. – 4 kas. dżw. (4 x ok. 60 min) : stereo. -
Cz. 4 : Class Cassette. – Sygn. T 3953 - 3956

Język niemiecki

51. **EM ABSCHLUSSKURS** Deutsch als Fremdsprache fur die Mittelstufe. - Ismaning
: Max Hueber Yerlag, cop. 1999. - 2 t. ; 29 cm.
[T. 1] : Arbeitsbuch / Jutta Orth-Chambah, Michaela Perlmann-Balme,
Susanne Schwalb. - 128 s. : il. - ISBN 3-19-011628-8. - Sygn. DT 1116
[T. 2] : [Podręcznik] / Michaela Perlmann-Balme, Susanne Schwalb, Dorte
Weers. - 128 s. : il. -ISBN 3-19-001628-3. - Sygn. DT 1117
52. **EM ABSCHLUSSKURS** Deutsch als Fremdsprache fur die Mittelstufe : Kursbuch –
Hortexte : Arbeitsbuch - Aussprachetraining. - Ismaning ; Warszawa : Max Hueber
Yerlag : Hueber Polska Sp., cop. 2001. - 2 kas. dżw. (65 ; 69 min). - Sygn T 4136-
4137
53. **EM BRUCKENKURS** Deutsch als Fremdsprache fur die Mittelstufe. - Ismaning :
Max Hueber Verlag, cop. 1998. - 3 t. ; 29 cm
[T. 1] : Arbeitsbuch / Jutta Orth-Chambah, Michaela Perlmann-Balme,
Susanne Schwalb. - 128 s. : il. - ISBN 3-19-011627-X. - Sygn. DT 1118
[T. 2] : [Podręcznik] / Michaela Perlmann-Balme, Susanne Schwalb, Dorte
Weers. - 128 s. : il. - ISBN 3-19-001627-5. - Sygn. DT 1119
[T. 3] : Lehrerhandbuch / Michaela Perlmann-Balme, Gabi Beier, Barbara
Thoma. - 126 s. : il. - ISBN 3-19-021627-4. - Sygn. DT 1120
54. **EM BRUCKENKURS** Deutsch als Fremdsprache fur die Mittelstufe : Kursbuch :
Hortexte : Arbeitsbuch - Aussprachetraining. - Ismaning ; Warszawa : Max Hueber
Verlag : Hueber Polska Sp., cop. 2001. - 2 kas. dżw. (64 ; 58 min). - Sygn T 4138-
4139
55. **EM HAUPTKURS** : Deutsch als Fremdsprache fur die Mittelstufe / Perlmann-
Balme Michaela, Schwalb Susanne. - Ismaning : Max Hueber Verlag, cop. 1997. - 3
t. ; 29 cm
[T. 1] : Arbeitsbuch. - 120 s. : il. - ISBN 3-19-011600-8. - Sygn. DT1121
[T. 2] : [Podręcznik]. - 168 s. : il. - ISBN 3-19-001600-3. - Sygn. DT 1122
[T. 3] : Lehrerhandbuch. - 93 s. - ISBN 3-19-021600-2. - Sygn. DT I123

56. **EM HAUPTKURS** : Deutsch als Fremdsprache für die Mittelstufe : Kursbuch : Hortexte : Arbeitsbuch - Aussprachetraining. - Ismaning ; Warszawa : Max Hueber Verlag : Hueber Polska Sp., cop. 2001. - 2 kas. dżw. (71 ; 68 min). - Sygn T 4140-4141
57. **HERING, Axd**
Ein Übungsgrammatik : Deutsch als Fremdsprache. - Ismaning : Max Hueber Verlag, cop. 2002. - 248 s. : il. ; 24 cm. - Sygn DT 1124
58. **HANTSCHHEL, Hans-Jurgen**
Mit Erfolg zur Mittelstufenprüfung : Testbuch. - Stuttgart: Emst Klett International. cop. 1998. - 103 s. : il. ; 29 cm. - ISBN 3-12-675388-4. -Sygn. DT 1125
59. **HANTSCHHEL. Hans-Jurgen**
Mit Erfolg zur Mittelstufenprüfung : Übungsbuch. - Stuttgart : Emst Klett International, cop. 1998. - 184 s. ; il. : 29 cm. - ISBN 3-12-675389-2. - Sygn. DT 1126
60. **MIT ERFOLG** zur Mittelstufenprüfung : kasete zum Testbuch. - Stuttgart : Klett International GmbH, cop. 1998. - I kas. dżw. (ok. 77 min) : stereo. - ISBN 3-12-675390-6. - Sygn. T 4146
61. **MIT ERFOLG** zur Mittelstufenprüfung : CD zum Testbuch. - Stuttgart : Klett International GmbH, cop. 1998. - I płyta [CAD] (ok. 77 min) ; 12 cm . - ISBN 3-12-675391-4. - Sygn Płc 90

Język polski

62. **RÓŻEWICZ, Tadeusz**
Tadeusz Różewicz czyta swoje wiersze / wybór, układ, wykon. Tadeusz Różewicz ; muzyka Ewa Kornecka. - Kraków : Radio Kraków, nagr. 1998. - I kas. dżw. (ok. 50 min) : stereo., dolby. - Sygn. T 4167

Muzyka, taniec

63. **BIAŁY** orzeł / wykon. soliści, chór, ork. Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego ; dyr. B. Szulia. - Warszawa : Caritas Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego, [b.r.]. - I kas. dżw. (ok. 45 min) : stereo. - Zawiera: pieśni patriotyczne. - ISBN COPWP 2. - Sygn. T 4168
64. **BZOWSKA, Lucyna**
Folkowa zabawa - integracyjne formy polskich tańców ludowych / oprac., muz. Z. Łazanowicz. - Lublin : Klanza, 2002. - I kas. dżw. (ok. 40 min) : stereo. - ISBN 83-88644-15-7. - Sygn. T 4143
65. **BZOWSKA, Lucyna**
Folkowa zabawa - integracyjne formy polskich tańców ludowych / oprac., muz. Z. Łazanowicz, M. Fularz. - Lublin : Klanza, 2002. - 56 s. : il. ; 24 cm. - ISBN 83-88644-15-7. - Sygn. DT 1157
66. **MAJEWSKI, Robert**
Letnie nutki / muz., aranż., śł. Robert Majewski ; śł. Grażyna Jędryka, Iwona Salach. - Płock : Iwanowski, 2001. - I kas. dżw. (ok. 45 min) : stereo. - Sygn T 4144

67. **MAJEWSKI, Robert**

Letnie nutki : scenariusze zajęć i zabaw muzycznych. - Płock : Iwanowski, 2001. - 130 s. : nuty ; 25 cm. - ([Cztery pory roku / Robert Majewski ; 2]). - ISBN 83-86478-76-4. - Sygn DT 1160

68. **PANEK, Wacław**

Świat muzyki : gimnazjum : kasetta do słuchania. - Warszawa : Wydaw., Szkolne i Pedagogiczne S.A., 1999. - I kas. dżw. (ok. 100 min) : stereo., dolby. - ISBN 83-02-07601-5. - Sygn. T 4169

69. **PONIEDZIELSKI, Andrzej**

13 łatwych utworów tanecznych / muz., sł., wykon. Andrzej Poniedzielski ; aranż. Andrzej Pawlukiewicz ; gitara Albin Brzeziński. - Łódź : Dalmafon, cop. 2002. - I kas. dżw. (ok. 50 min) : stereo. - ISBN DAL MC 039. - Sygn. T 4166

70. **WÓJCIK, Izabela**

Jak Dawid tańczyć chcę : tańce integracyjne oparte na fabule biblijnej / oprac., muz. J. Szpunar. - Lublin : Klanza. 2003. - I kas. dżw. (ok. 40 min) : stereo. - Sygn T 4142

71. **WÓJCIK, Izabela**

Jak Dawid tańczyć chcę : tańce integracyjne oparte na fabule biblijnej. - Lublin : Klanza, 2003. - 64 s. : il. ; 24 cm. - ISBN 83-88644-19-X. - Sygn DT 1156

Religia

72. **FATIMA** : pieśni i historia objawień fatimskich / wykon., sł., muzyka Z. Słomski, M. Lerch ; muz., lektor A. Rogalski ; oprac., tekstu A. Józwiak. - Białystok : Magton, nagr. 2001. - I kas. dżw. (ok. 60 min) : stereo. - ISBN Magton MT 045. - Sygn. T 4162

73. **GRABARKA** : pieśni i historia Świętej Góry Grabarka / oprac., tekstu N. Miękus , oryg. nagr. dokonał J. Smyk. - Białystok : Magton, nagr. 2001. - I kas. dżw. (ok. 60 min) : stereo. - (Monastery Prawosławne). - ISBN Magton MT 048. - Sygn. T 4162

74. **JASNA Góra** : pieśni i historia Sanktuarium Matki Bożej Jasnogórskiej / lektor, realiz. A. Rogalski ; oprac. tekstu A. Dec ; wykon. Zespół Artystycznych Wykonawców Cantate Deo. - Białystok : Magton, nagr. 2001. - I kas. dżw. (ok. 60 min) : stereo. - (Sanktuaria Polskie). - ISBN Magton MT 054. - Sygn. T 4164

75. **KALWARIA** Zebrzydowska : 400 lecie Sanktuarium Pasyjno-Maryjnego / wykon.. Bracia Klerycy Wyższego Seminarium Duchownego OO Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej ; Ork. Dęta z Kalwarii Zebrzydowskiej ; dyr. M. Górkiwicz ; oprac.. N. Miękus [et al.]. - Białystok : Magton, nagr. 2001. - I kas. dżw. (ok. 60 min) : stereo. - (Sanktuaria Polskie). - ISBN Magton MT 055. - Sygn. T 4165

76. **PIOSENKA** w katechezie : światu potrzeba Jezusa : pomoc dla dzieci najmłodszych / oprac. muz. Janusz Kohut ; wykon. Chór Szkoły Podstawowej w Rudzicy. - Bielsko-Biała : AV Studio, nagr. 1997. - I kas. dżw. (ok. 43 min) : stereo., Dolby. - Kas. zawiera utwory śpiewane przez dzieci, po nich następuje wersja instrumentalna. - Sygn. T 4161

PŁYTY KOMPAKTOWE

Język polski

77. **JĘZYK** polski : świat w słowach i obrazach : literatura i muzyka dla gimnazjum. – Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2003. – 2 płyty [CAD] (72 min 09 s ; 60 min 47 s) : digital ; 12 cm + dr. – ISBN 83-02-08834-X. – Sygn. Płc 113-114
78. **ROWLING, J.K.**
Harry Potter i Komnata Tajemnic / czyta Piotr Fronczewski. – Poznań : Media Rodzina, cop. 2002. – 1 płyta [CAD] (ok. 45 min) ; 12 cm. – Sygn. Płc 88
79. **RYMKIEWICZ, Jarosław**
Cicho ciszej : Jarosław Marek Rymkiewicz czyta swoje wiersze / wykon. Jarosław Rymkiewicz. – Warszawa : Wydaw. Sic!, 2003. – 1 płyta [CAD] (12 min 49 s). – Sygn. Płc. 119
80. **S1ENKIEWICZ, Henryk**
Pan Wołodyjowski / reż. Krzysztof Stawowy. – [B.m.] : Universal Music Polska, cop. 2001. – 4 płyty [CAD] (4 x ok. 74 min) ; 12 cm. – (Biblioteka Słuchacza). – Sygn. Płc 75- 78

Muzyka

81. **BISSINGER-ĆWIERZ, Urszula**
Muzyczna pedagogika zabawy w pracy z grupą : poradnik metodyczny zawierający zbiór 150 zabaw z wykorzystaniem muzyki, plastyki, śpiewu i tańca z płytą CD i grą planszową dla pedagogów i animatorów kultury (również bez przygotowania muzycznego) / aut. Urszula Bissinger-Cwierz. – Lublin : Klanza, 2002. – 1 płyta [CAD] (ok. 74 min) ; 12 cm. – Do płyty dołączona jest książka o sygn. DT 1158. – Sygn. Płc. 97
82. **BISSINGER-ĆWIERZ, Urszula**
Muzyczna pedagogika zabawy w pracy z grupą : poradnik metodyczny zawierający zbiór 150 zabaw z wykorzystaniem muzyki, plastyki, śpiewu i tańca z płytą CD i grą planszową dla pedagogów i animatorów kultury (również bez przygotowania muzycznego). – Lublin : Klanza, 2002. – 144 s, [I] k. tabl. złoż. : il., nuty ; 29 cm. – ISBN 83-88644-11-4. – Sygn. DT I158
83. **DE MONO** : największe przeboje / aut. piosenek Marek Kościkiewicz, Robert Chojnacki, Andrzej Krzywy ; wykon. De Mono. – Warszawa : BMG Poland, 2002. – 1 płyta [CAD] (ok. 20 min) ; 12 cm. – Sygn. Płc 82
84. **INTROITUS** : duchowa podróż przez renesans / wykon. Hilliand Ensemble ; kierownik artystyczny Paul Hillier, John Potter [et al.]. – Warszawa : Pomaton Emi, 2003. – 1 płyta [CAD] (65 min 57 s) : digital. ; 12 cm. – (Seria Muzyki Poważnej ; 25 cm. – Różni Kompozytorzy). – ISBN 724358532425. – Sygn. PłC 112
85. **KRZEMIENIECKA, Lucyna**
Z przygód Krasnala Hałabały / czyta Włodzimierz Nowakowski. – Warszawa : Wydaw. Fonograficzne TIC TAC, cop. 1999. – 1 płyta [CAD] (37 min 46 s) ; 12 cm. – Sygn. Płc. 94
86. **MODLITWA** mistrzów / śpiewa Paulos Raptis – tenor ; Marian Sawa - organy ; Capella Varsoviensis ; dyr. Marek Sewen. – Warszawa : MTJ Agencja Artystyczna, [b.r.]. – 1 płyta [CAD] (ok. 50 min) : digital. ; 12 cm. – ISBN MTJ CD 010. – (Złota Seria). – Sygn. PłC 118

87. **MUZYKA** świata. - Warszawa : Wydaw. G + J RBA Sp. z o.o. & Co. Spółka Komandytowa : 4 Art Music, 2002. - 1 płyta [CAD] (ok. 22 min) ; 12 cm. - Sygn. Płc 89
88. **MUZYKA** w Kaplicy Sykstyńskiej : Palestrina, Morales, Joquin, Allegri / wykon. Taverner Consort ; dir. Andrew Parrott. -Warszawa : Pomaton Emi, 2003. - 1 płyta [CAD] (61 min) : digital. ; 12 cm. - (Seria Muzyki Poważnej ; 27. Różni Kompozytorzy). - ISBN 72435832227. - Sygn. Płc. 111
89. **PACEWICZ, Izabela**
Płytoteka szkolna dla klas 1-3 gimnazjum. - Warszawa : Wydaw. Juka-91 : Polskie Nagrania, 2001. - 2 płyty [CAD] (76 min 40 s, 78 min 02 s) : stereo. ; 12 cm. - Sygn. Płc. 92-93
90. **PIEŚNI** patriotyczne. - Kraków : Wilk-Record, [19-]. - 1 płyta [CAD] (ok. 43 min) : digital. ; 12 cm. - Record MM CD017. - Sygn. Płc. 117
91. **5 [PIĘĆ]** największych przebojów Edyty Gómiak. - [B.m.] : Pomaton EMI : Orca Ltd., 1999. - 1 płyta [CAD] (ok. 20 min) ; 12 cm. - Sygn. Płc. 85
92. **PRYWATKI** babuni : utwory taneczne lat 30-tych i 40-tych / wykon. E Jasiński [et al.]. - [B.m.] : A&Amusic Ltd. Sp., [b.r.]. - 1 płyta [CAD] (ok. 45 min) : digital. ; 12 cm. -Nagr. oryg. z fonogramy z lat 1930-40. - ISBN AAC 001. - Sygn. Płc. 116
93. **PRZEBOJE** wiecznie modne! : na wakacyjne imprezy. - [B.m.] : GM Records, [2002?]. - 1 płyta [CAD] (ok. 22 min) ; 12 cm. - Sygn. Płc. 86
94. **RYMOWANKI** - przytulanki / opowiada i przytula Jerzy Stuhr. - Gdańsk : Fokus, 2002. - 1 płyta [CAD] (35 min 39 s) ; 12 cm. - Do płyty książka DT 1159. - Sygn. Płc. 86
95. **RYMOWANKI**, kołysanki, przytulanki : cz. I : rymowanki - przytulanki. / oprac. Marta Bogdanowicz. - Gdańsk : Fokus, 2002. - 61, [2] s. : il. kolor. : 34 cm. - Sygn. DT 1159
96. **SPIRITUS** : Byrd, Dufay, Josquin, Palestrina / wykon. Hilliard Ensemble ; kierownik artystyczny Paul Hillier, John Potter [et al.]. - Warszawa : Pomaton Emi, 2003. - 1 płyta [CAD] (69 min 27 s) : digital. ; 12 cm. - (Seria Muzyki Poważnej ; 29. Różni Kompozytorzy). - ISBN 724358531823. - Sygn. Płc 110
97. **TIME** for Dancing : Yiennese Waltz, Slow Waltz, Tango, Foxtrot. - Merenberg : Zyx Music : Co.Kg, cop. 2002. - 1 płyta [CAD] (ok. 42 min) ; 12 cm. - (Ballroom Dance ; vol. 6). - ISBN Zyx 17028-2. - Sygn Płc 91

Religia

98. **KRÓTKI** przewodnik po Triduum Paschalnym / red. E. Konderek. - Kraków : Stowarzyszenie Ewangelizacji przez Media LIST, 2003. - 2 płyty [CAD] (ok. 56 min, 78 min) ; 12 cm + dr. - (Listowa Biblioteka ; t 10). - Śpiewy z bazyliki Ojców Dominikanów w Krakowie w latach 1990-2001
[Płyta 1]: Liturgia Wielkiego Czwartku. - Sygn. Płc 73
[Płyta 2]: Liturgia Wielkiego Piątku : Liturgia Wigilii Paschalnej. - Sygn. Płc 74
99. **WIARA** Nadzieja Miłość : przesłanie na nowy rok Papieża Jana Pawła II i Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz tradycyjne kolędy / wykon.

Cappella Gedanensis. - [Gdańsk] : Polskapresse [etc], 2001. - 1 płyta [CAD] (ok. 70 min) ; 12 cm. - Sygn. Płc 80

Wiedza o społeczeństwie

100. **TU** mówi Polska / oprac. Beata Puka [et al.]. - [Gdańsk] : Radio Gdańsk S.A. : Polskapresse, [2000]. - 1 płyta [CAD] (60 min) ; 12 cm. - Sygn. Płc 38, Płc 79

101. **UNIA** bez tajemnic. - [B.m.] : Pełnomocnik Rządu ds. Informacji Europejskiej, [2002?]. - 2 płyty [CAD] (ok. 69 min , 60 min) ; 12 cm. -Sygn. Płc 95-96

CD – ROMY

Edukacja ekonomiczna

102. **KARIERA** [Dokument elektroniczny] : multimedialny program interaktywny. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2003. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - Wymagania sprzętowe: Przeglądarka IE 5-0 lub nowsza. - Wersja demonstracyjna obudowy internetowej do podręcznika „Przedsiębiorczość bez tajemnic”. - Pełną wersję można znaleźć na stronie internetowej www.wsip.com.pl. - Sygn. CD 90-91

Przyroda

103. **EKOLOGIA** [Dokument elektroniczny] / [oprac. M. Pęcikiewicz et al.]. - Wersja 1.0. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : WSiP, cop. 1999. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - (Słownik Szkolny). - Wymagania sprzętowe: PC 486; 8 MB RAM; Windows 3.1 lub nowsze; karta graficzna 800x600. - ISBN 83-02-07244-3. - Sygn. CD 88

104. **ENCYKLOPEDIA** przyrody [Dokument elektroniczny] / [red. nac. I. Wieczorek]. -Multimedia interakcyjne. - Łódź : Cartall, cop. 1999. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - Wymagania systemowe: PC 486 DX; 16 MB RAM; Windows 95 lub nowsze; karta graficzna z 65 tys. kolor.; czytnik CD-ROMx4. - Sygn. CD 2

Język polski

105. **ABC** z Reksiem [Dokument elektroniczny] / [aut. postaci L. Marszałek ; scen. K. Hryniewicz]. - Multimedia interakcyjne. - Gdańsk : Aidem Media, cop. 1999. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - (Program Edukacyjny). - Wymagania systemowe: Procesor 586; pamięć RAM 16 MB; system Windows 95/98/2000; karta dźwięk.; karta graficzna SVGA High Color 1 MB; napęd CDx2. - ISBN 83-908781-3-5. - Sygn. CD 86

106. **DYSLEKTYK 2** [Dokument elektroniczny]. - Wersja 2000. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : b++BPP Marcin Borkowski, cop. 2000. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - Wymagania systemowe: Pentium 90; 16 MB RAM; 2 MB wolnego miejsca na HDD; Windows 95 lub nowsze; karta graficzna HiColor; karta dźwięk. 16 bit; Internet Explorer 3.0. - Sygn. CD 85

107. **FURMAGA, Lesław**

Ortofrajda [Dokument elektroniczny] / L. Furmaga. - Multimedia interakcyjne. - Gdańsk : Pomorskie Studio Wdrożeń Dydaktycznych, [1999?]. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm + druk. - Wymagania sprzętowe: Procesor Pentium 166; 32 MB RAM; 250 MB wolnej przestrzeni dyskowej; napęd CD-ROM x 4; system operacyjny Windows 95/98/Me/2000/XP. - Tytuł z ekranu. - Do programu dołączona jest ks.: Ortofrajda : pamięciowo-wzrokowy słownik ortograficzny dla dzieci : h, rz, ó, ż / Lesław Furmaga. - Sopot : Intergraf, 1999. - 8 s. : il., kolor ; 30 cm. - ISBN 83912977-0-5. - DT 1181. - Sygn. CD 89

108. **JĘZYK** polski [Dokument elektroniczny] : kompendium wiedzy / [kierownik projektu Piotr Łopatka]. - Multimedia interakcyjne. - Ostrów Wielkopolski :

Techland, cop. 2002. - I dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm + druk. - Wymagania sprzętowe: komputer z procesorem Pentium; pamięć 32 MB RAM; Windows 95 lub nowszy; karta dźwiękowa; Karta graficzna 800x600; czytnik CD-ROM x 4. - Bibliografia - Sygn. CD 93

109. **KLIK** uczy czytać [Dokument elektroniczny] : multimedialny elementarz dla dzieci w wieku 5-9 lat / scen. Lidia Hryciuk. - Wersja 2.0. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1996. - I dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm + Poradnik dla rodziców i nauczycieli. - Wymagania sprzętowe: komputer zgodny z IBM PC 100; 32 MB RAM; Windows 3.1 lub nowszy; karta dźwiękowa zgodna z Windows; karta graficzna 640x480 Hi-Color; czytnik CD-ROM x 8. - Tytuł z ekranu tytułowego. - ISBN 83-02-06475-0. - Sygn. CD 98

110. **KLIK** uczy ortografii [Dokument elektroniczny] : multimedialne zabawy ortograficzne dla dzieci w wieku 7-11 lat / [aut., scen. Irena Micińska-Łyżniak et al.]. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2000. - I dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - Wymagania sprzętowe: komputer z procesorem Pentium; pamięć 32 MB RAM; Windows 95/98/NT/2000 lub nowszy; karta dźwiękowa zgodna z Sound Blaster 16; karta graficzna 640x480 Hi-Color I MB; czytnik CD-ROM x 4. - ISBN 83-02-07914-6. - Sygn. CD 92

Muzyka

111. **KLIK** uczy śpiewać [Dokument elektroniczny] : multimedialne zabawy muzyczne dla dzieci w wieku 6-10 lat / [scen. Maria Elwira Twarowska et al.]. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2002. - I dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - Wymagania sprzętowe: komputer z procesorem Pentium; pamięć 32 MB RAM dla aplikacji; Windows 9x/Me/NT4/2000 lub nowszy; karta dźwiękowa zgodna z Microsoft Windows i standardem MIDI MPU 401; karta graficzna 640x480 Hi-Color I MB. - ISBN 83-02-08374-7. - Sygn. CD 106

112. **MUZYKA** [Dokument elektroniczny] / [red. M. Wroński]. - Wersja 1.0. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, cop. 1998. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - (Słownik Szkolny). - Wymagania systemowe: PC 486; 8 MB RAM; Windows 3.1 lub nowsze; karta graficzna 800x600. - ISBN 83-02-06860-8. - Sygn. CD 16

Religia

113. **MULTIMEDIALNA** Biblia dla dzieci : Księga Rodzaju [Dokument elektroniczny] / Pokój i Dobro Dzieciom ; we współprac. z Zakonem Ojców Franciszkanów Konwentualnych. - Multimedia interakcyjne. - Wrocław : Soft Serwis, 1999. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm + br. - Wymagania systemowe: Pamięć operacyjna 16 MB; Microsoft Windows 95/98/2000; napęd CD-ROM. - ISBN 83-912805-0-0. - Sygn. CD 108

114. **NAUCZANIE** kościoła katolickiego [Dokument elektroniczny] / [projekt Piotr Słabek]. - Wersja 1.0. - Dane tekstowe. - Kraków : Wydaw. „M”, cop. 2003. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm + dr. - Wymagania systemowe: IBM PC; Windows 95 lub nowsze; czytnik CD-ROM. - Dok. towarzyszący: Nauczanie Kościoła katolickiego. - Kraków : Wydaw. „M”, 2003. - 22 s. : il. ; 21 cm. - ISBN 83-7221-293-7. - Sygn. CD 110

Wiedza o społeczeństwie

115. **TAK** dla Polski / [wystąpienie] Aleksander Kwaśniewski. - Warszawa : Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2003. - 1 dysk optyczny (CD-ROM): dźwięk, kolor ; 12 cm. - Sygn. CD 70 - 79

Inne

116. **BAJKI**-grajki [Dokument elektroniczny] : księżniczka na ziarnku grochu : bajka muzyczna / tekst Jan Brzechwa ; wg H. Ch. Andersena ; muzyka Mieczysław Janicz ; wykon. A. Skaros [et al.]. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Polskie Nagrania, [2003?]. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm + druk. - Płyta może być odtwarzana na komputerze lub odtwarzaczu CD. - Do płyty dołączona jest ks. (DT 1184). - ISBN Muza PNCD 719. - Sygn. CD 94
117. **BAJKI**-grajki [Dokument elektroniczny] : kot w butach : bajka muzyczna / tekst Jan Brzechwa ; muzyka Mieczysław Janicz ; wykon. B. Kraftówna [et al.]. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Polskie Nagrania, [b. r.]. - 1 dysk optyczny (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - Płyta może być odtwarzana na komputerze lub odtwarzaczu CD. - Do płyty dołączona jest ks. (DT 1185). - ISBN Muza PNCD 636. - Sygn. CD 95
118. **ENCYKLOPEDIA** PWN Portal. Dysk 1-3 [Dokument elektroniczny]. - Edycja 2004. - Multimedia interakcyjne. - Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 2003. - 3 dyski optyczne (CD-ROM) : dźwięk, kolor ; 12 cm. - (Multimedialny Portal PWN). - Wymagania sprzętowe: Sygn. CD 97

MATERIAŁY
PODSUMOWUJĄCE

oprac. mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska
Wydział Instrukcyjno-Metodyczny PBW w Gdańsku

OPRACOWANIE ANKIETY EWALUACYJNEJ SESJI METODYCZNEJ PT. UDZIAŁ NAUCZYCIELA BIBLIOTEKARZA W POKONYWANIU SPECYFICZNYCH TRUDNOŚCI UCZNIÓW W NAUCE

Ankiety przeprowadzono wśród uczestników sesji, których większość to zaproszeni nauczyciele bibliotekarze szkół z terenu Trójmiasta. Resztę ankietowanych - spośród 105 osób obecnych na sesji "Udział nauczyciela bibliotekarza w pokonywaniu specyficznych trudności uczniów w nauce" - stanowili nauczyciele innych przedmiotów oraz przedstawiciele środowiska oświatowego Gdańska i okolic.

Celem ankiety było zbadanie opinii uczestników na temat sposobu przygotowania, przeprowadzenia oraz wartości merytorycznej spotkania. Jednak najbardziej interesujące dla organizatorów okazały się uwagi środowiska bibliotekarskiego dotyczące ilości oraz jakości spotkań nauczycieli bibliotekarzy Trójmiasta. A zatem dwa ostatnie pytania ankiety można określić jako diagnozujące oczekiwania bibliotekarzy wobec Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku.

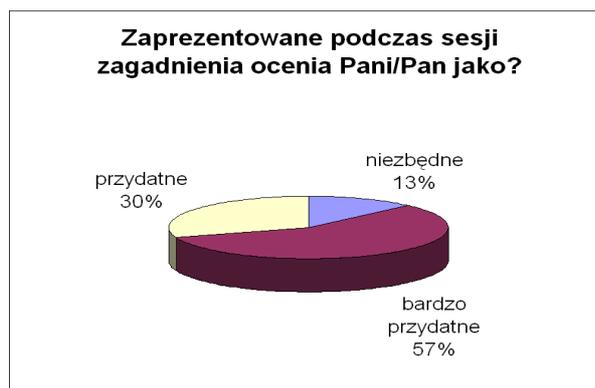
Uczestnikom wręczono 80 ankiet, z czego do organizatorów wróciło 56 wypełnionych arkuszy. 24 osoby nie zwróciły wręczonych egzemplarzy.

1. W pytaniu pierwszym ankiety uczestnicy odpowiedzieli na pytanie: Czy formuła sesji "Udział nauczyciela bibliotekarza..." odpowiada Pani/Panu?

Wynik jest zdecydowanie zadowalający dla organizatorów, ponieważ aż 54 osoby odpowiedziały twierdząco, a tylko jedna odpowiedź była negatywna. Jeden z uczestników nie miał zdania, a spośród odpowiedzi twierdzących jeden z ankietowanych odpowiedział, iż mimo zadowalającej formuły spotkania, liczba prelegentów jest zbyt duża.

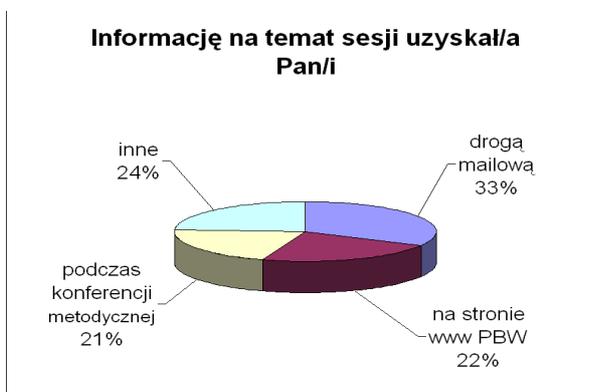
2. Pytanie nr 2 dotyczyło oceny zagadnień, które zostały poruszone podczas sesji metodycznej. Większość ankietowanych (32 wskazania) poruszoną tematykę oceniło jako bardzo przydatną, a 7 badanych - nawet jako niezbędną we własnej pracy. Pozostała część ankietowanych (17 wskazań) odpowiedziała, że poruszone zagadnienia będą przydatne w ich pracy zawodowej.

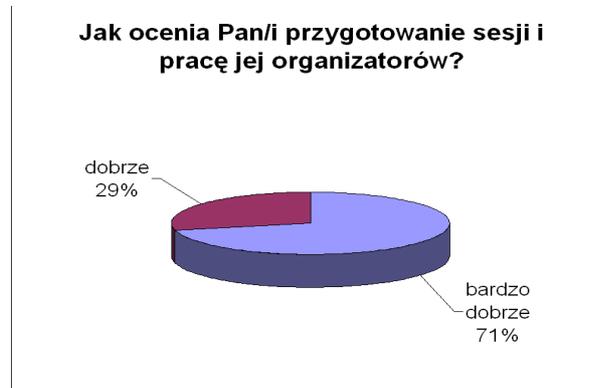
3. Pytanie trzecie dotyczyło sposobu, w jaki informacja o sesji metodycznej dotarła do uczestników. Wśród propozycji odpowiedzi znalazły się: droga mailowa korespondencji (tj. zaproszenia rozesłane do szkół), zaproszenie zamieszczone na stronie internetowej www.pbw.gda.pl oraz informacja o sesji przekazana podczas konferencji metodycznej dla nauczycieli bibliotekarzy (24.IX.br.). Ankietowani mogli również wskazać inny sposób pozyskania informacji o sesji.

Najbardziej skuteczną okazała się elektroniczna droga obiegu informacji, ponieważ aż 19 odpowiedzi wskazało na zaproszenie poprzez list mailowy. Jednak różnica pomiędzy pozostałymi możliwościami odpowiedzi jest niewielka. 13 osób wskazało na stronę www.pbw.gda.pl jako źródło informacji o sesji, a 12 osób dowiedziało się o omawianym spotkaniu podczas konferencji metodycznej w Centrum Edukacji Nauczycieli, podczas której z zaproszeniem wystąpiła kierownik Wydziału Instrukcyjno-Methodycznego.

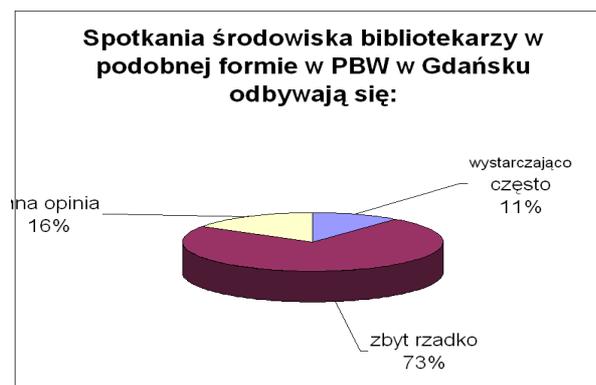
Aż 14 osób wybrało odpowiedź "inne", wśród których znalazły się następujące sposoby pozyskania informacji o sesji: informacja ustna od pracownika PBW w Gdańsku (2 wskazania) i od pracownika filii w Kościerzynie (1), zaproszenie imienne listowne (2), telefonicznie (1), ustnie od pracownika WBP (1), zaproszenie od prelegenta (1), od koleżanki z PBW (2), podczas bezpośredniej współpracy z organizatorami sesji (1), inne - bez objaśnienia (3).

4. Celem czwartego pytania było pozyskanie informacji na temat oceny sesji, pracy jej organizatorów, czyli ogólnie rzecz biorąc jakości formalnego przygotowania spotkania. Wyniki są bardzo zadowalające, gdyż aż 40 spośród 56 ankietowanych oceniło przygotowanie sesji bardzo dobrze, a nieco niższą - dobrą ocenę zadeklarowało 16 osób. Nie odnotowano ocen nieprzychylnych czy negatywnych.

5. Ostatnie pytanie zamknięte miało zbadać oczekiwania bibliotekarzy Trójmiasta wobec PBW, a dokładniej rzecz ujmując - oczekiwania co do spotkań metodycznych i doształcających dla nauczycieli bibliotekarzy w bibliotece pedagogicznej. Zdecydowana większość ankietowanych uznała, że spotkania środowiska bibliotekarzy w PBW odbywają się zbyt rzadko (41 wskazań). Niewiele, bo tylko 6 osób - uznało częstotliwość takich spotkań za wystarczającą. 3 ankietowanych nie wyraziło swego zdania. Pojawiły się również pojedyncze odpowiedzi: nie wiem, nie mam zdania - jestem pierwszy raz, uczestniczyłam pierwszy raz - szkoda, nie mam zdania.

6. W szóstym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o podanie interesujących ich tematów spotkań metodycznych, jakie mogłyby się odbyć w przyszłości. Wiele osób nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie (30 % zwróconych ankiet), ale pozostali uczestnicy badań podawali nawet po kilka propozycji. Można je podzielić na dwie kategorie:

- ściśle związane z pracą zawodową nauczyciela bibliotekarza,
- propozycje spotkań o szerszej tematyce.

Proponowane tematy spotkań dotyczące pierwszej z wymienionych kategorii to:
biblioterapia (8 wskazań),

- ✓ metody pracy z czytelnikiem (3),
- ✓ aktywizacja czytelnictwa (2),
- ✓ Internet w pracy nauczyciela bibliotekarza (2),
- ✓ realizacja ścieżki czytelniczo-medialnej przez nauczyciela bibliotekarza (2),
- ✓ spotkania z krytykami i twórcami literatury dziecięcej i młodzieżowej (2),
- ✓ biblioteka czy mediateka,
- ✓ biblioterapia w praktyce,
- ✓ formy pracy z aktywem bibliotecznym - wymiana doświadczeń,
- ✓ jak postępować z czytelnikiem "trudnym",
- ✓ lekcje biblioteczne,
- ✓ lektury szkolne,
- ✓ marketing w bibliotece pedagogicznej,
- ✓ mierzenie jakości pracy biblioteki szkolnej,
- ✓ nowości wydawnicze,
- ✓ opracowanie rzeczowe literatury wykorzystywanej do terapii,
- ✓ pedagogika zabawy na zajęciach bibliotecznych,
- ✓ praca wychowawcza w bibliotece,
- ✓ praktyczne wskazówki dla bibliotekarza dotyczące dysleksji,
- ✓ prezentacja biblioteki w środowisku,
- ✓ programy komputerowe w bibliotece szkolnej,
- ✓ rola bibliotekarza we współczesnym świecie,
- ✓ rola nauczyciela-bibliotekarza (w pracy) z dzieckiem upośledzonym umysłowo - rewalidacja czytelnicza,
- ✓ spotkania w gronie bibliotekarzy w celu wymiany doświadczeń, samokształcenia i doceniania własnej wartości,
- ✓ spotkania z przedstawicielami wydawnictw,
- ✓ współpraca bibliotek (szkolnych, publicznych, akademickich, pedagogicznych) na polu komputeryzacji, tworzenie wspólnych platform w celu korzystania z katalogów.

Wśród tematów spotkań metodycznych o szerszym kontekście wykorzystania przez nauczycieli bibliotekarzy znalazły się:

- ✓ praca z dzieckiem wybitnym/zdolnym (4 wskazania),
- ✓ agresja wśród młodzieży i przeciwdziałanie tej agresji (3),
- ✓ asertywność u dorosłych (3),
- ✓ kłopoty z czytaniem wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych,
- ✓ kultura słowa,

- ✓ media we współczesnej kulturze,
- ✓ metody nauczania uczniów z problemami nadpobudliwości płciowej z niedomaganiem jednej z półkul mózgowych,
- ✓ mobing,
- ✓ popularyzowanie wiedzy nt. Specyficznych trudności wychowawczych,
- ✓ praca w środowisku biedy, bezrobocia i patologii - jej specyfika,
- ✓ praca z uczniem nadpobudliwym, agresywnym,
- ✓ praktyczne formy pracy nad porozumiewaniem się w układzie nauczyciel - rodzic - uczeń,
- ✓ prawo oświatowe,
- ✓ przekazywanie wartości w procesie wychowawczym,
- ✓ sposoby motywowania ucznia słabego, zniechęconego,
- ✓ stres szkolny,
- ✓ szkolenia dla nauczycieli przedmiotowców: język polski, matematyka.

Podsumowanie:

Wyniki ankiety są bardzo zadowalające dla organizatorów sesji, ponieważ niemal wszystkim uczestnikom sesji spodobała się formuła spotkania, czyli sesja metodyczna w tak liczonym gronie, z udziałem autorytetów w dziedzinie dysleksji. Również sam temat spotkania - dysleksja, okazał się bardzo trafiony i oceniony przez uczestników jako bardzo potrzebny, a wręcz niezbędny w ich codziennej pracy.

Ogromną satysfakcję budzi wysoka ocena pracy organizatorów, ponieważ nie odnotowano uwag negatywnych, a większość ankietowanych ustosunkowała się bardzo przychylnie do sposobu przygotowania spotkania. Potwierdziły się przy tym wstępne diagnozy przeprowadzane wśród pracowników bibliotek wskazujące na fakt, że spotkania środowiska bibliotekarzy w PBW w Gdańsku odbywają się zbyt rzadko. Jak wynika z ankiety - nauczyciele bibliotekarze Trójmiasta czują potrzebę częstszych spotkań, w tym także nieformalnych i w mniejszym gronie.

Swoim oczekiwaniom uczestnicy ankiety dali wyraz w propozycjach tematów szkoleń, sesji metodycznych, warsztatów itp. Okazuje się, iż zainteresowania bibliotekarzy w zakresie samodoskonalenia nie ograniczają się do sfery stricte zawodowej. W odnotowanych propozycjach, poza najczęstszymi zagadnieniami (jak np.: biblioterapia, popularyzacja czytelnictwa, Internet w pracy bibliotekarza, realizacja ścieżki czytelniczo-medialnej), znalazły się problemy szeroko pojętej pedagogiki, psychologii, czy wychowania. Bibliotekarze chcą ponadto pogłębiać swoją wiedzę w zakresie tematyki problemów społecznych, w tym zagadnień komunikacji interpersonalnej czy agresji.

Ankieta daje więc obraz nie tylko efektywności pracy bibliotekarzy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku i samego przebiegu analizowanej sesji metodycznej,

której pozytywna ocena bardzo nas cieszy. Ta forma przeprowadzonego badania pozwala skonstruować wizerunek nauczyciela bibliotekarza - odbiorcy oferty Wydziału Instrukcyjno-Metodycznego. Jest to bibliotekarz, który równie chętnie korzysta z tradycyjnych źródeł informacji, co z nowoczesnych technologii (z zaproszenia na sesję drogą elektroniczną - mail lub strona www - skorzystało 55% ankietowanych), czuje niedosyt form i okazji samodoskonalenia, a także precyzyjnie formułuje swoje oczekiwania pod względem możliwości pogłębiania wiedzy, ukazując szeroki zakres zainteresowań.

Pracownicy PBW z pewnością wykorzystają uwagi i propozycje uczestników ankiety w celu uatrakcyjnienia oferty biblioteki pedagogicznej oraz dostosowania jej do rzeczywistych potrzeb środowiska bibliotekarzy. Miejmy nadzieję, że następne - oby częstsze spotkania, zostaną ocenione równie dobrze i przyniosą organizatorom oraz uczestnikom równie wiele satysfakcji.

mgr Beata Symbor
Wydział Instrukcyjno-Metodyczny PBW w Gdańsku

NAUCZYCIEL BIBLIOTEKARZ – ŚWIADOMY TERAPEUTA

*Rzetelna diagnoza, bliska współpraca i chęć niesienia fachowej pomocy środowisku oświatowemu
wyzaczyły kierunek podejmowanych inicjatyw przez Wydział Instrukcyjno-Metodyczny PBW.*

Na kolejne wydarzenie nie długo trzeba było czekać!

W przyjaznych progach, przy ulicy Gen. J. Hallera 14, zorganizował on już drugie z cyklu spotkań metodycznych podejmujących ważny aspekt pracy pedagogicznej biblioteki szkolnej. 3 listopada br. ponad stu zaproszonych gości z Trójmiasta, których powitała dyrektor PBW – **Małgorzata Kłos**, miało okazję uczestniczyć w sesji poświęconej współczesnym problemom edukacyjnym oraz roli nauczyciela bibliotekarza w ich przewycięzaniu. Poruszane zagadnienia koncentrowały się głównie wokół specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu. Oczywiście nie bez powodu. Jeszcze niedawno panował powszechny pogląd, że niepowodzenia szkolne są wynikiem braku zdolności u dzieci. Dziś ogromna wiedza i świadomość istniejących problemów językowych pozwala nam na dużo większą wrażliwość, a także gotowość do aktywnego udziału w realizacji „priorytetów ministerialnych”. Listopadowa sesja metodyczna w PBW była z pewnością sprzyjającą ku temu okazją.

Rozpoczął ją wykład *„Wspomaganie procesu uczenia czytania przez oddziaływanie osobowe czy nowe technologie”* wygłoszony przez **prof. dr hab. Martę Bogdanowicz** z Instytutu Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego – wybitny autorytet w dziedzinie dziecięcej psychologii. Bezcenne słowa na temat dysleksji i najnowszych zdobyczy techniki do jej pokonywania, które przekazała pani profesor nauczycielom bibliotekarzom na długo zapadną w naszej świadomości.

Niezwykle interesującym (w ujęciu psychologii) spojrzeniem na problem trudności uczniów w nauce podzieliła się prezes Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego – **dr Elżbieta Zubrzycka** w wykładzie *„Nauczyciel bibliotekarz – uczeń w poszukiwaniu skutecznych form porozumiewania się”*. Dr Zubrzycka traktując książkę jako metaforę, wyjaśniła jak skutecznie zachęcić młodego czytelnika do lektury (pamiętając o jego prawie do wyboru).

Nie wyśmiewaj, nie karz, nie osądzaj, ale oceniaj sprawiedliwie, nagradzaj i chwal za włożony w daną pracę wysiłek nie tylko za efekty... to kilka z konkretnych rad w pracy z dzieckiem wymagającym specjalistycznej pomocy. Nie wyręczaj a podpowiadaj, nie zmuszaj a proponuj, uwzględniaj możliwości a nie wymagania... to zasady, których należy przestrzegać, by terapia stała się skuteczna. I to o nich najchętniej dyskutowano. Puentą żywych reakcji było stwierdzenie (szczególnie bliskie bibliotekarzom), którego użyła prof.

Bogdanowicz: „...po pierwsze czytać, po drugie czytać i po trzecie czytać naszym dzieciom” – metoda nieporównywalna z żadną inną.

Po przerwie, w której uczestnicy mieli okazję skorzystać z bogatej oferty publikacji trójmiejskich wydawnictw: GWP i Harmonii, wystąpił pan **Roman Janiec** z prezentacją multimedialną „*Magia ortofrajdy – skojarzenia literowe*”. Następnie wicedyrektor PBW – **Halina Menegon-Kozel** dokonała oficjalnego ogłoszenia konkursu „*Wielkie Malowanie Ortografii*”, którego organizatorami są następujące instytucje: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Sopocka Biblioteka Publiczna, Gimnazjum Programów Indywidualnych, Pomorskie Studio Wdrożeń Dydaktycznych, Poradnia Diagnostyczno-Terapeutyczna PTD oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna „Tęcza”. Honorowy patronat nad konkursem objęli: Pomorski Kurator Oświaty i Polskie Towarzystwo Dysleksji, zaś opiekę medialną sprawować będą: Telewizja Polska S.A. Oddział Gdańsk i Gazeta Wyborcza. Regulamin konkursu dostępny jest na stronach internetowych: www.pbw.gda.pl, www.ortofrajda.pl, www.mbp.sopot.pl, www.olpi.gda.pl.

Szczegółowe zastosowanie „... metody poprawnego pisania z wykorzystaniem Kolorowej Ortografii Lesława Furmagi” zaprezentowała pani **Grażyna Młynarska** – nauczyciel nauczania zintegrowanego ze Szkoły Podstawowej Nr 15. Podkreśliła ona, że nieodzownym elementem kształtowania nawyku ortograficznego jest pełne zaangażowanie całej osobowości ucznia, a więc aktywizacja jego sfery poznawczej, emocjonalnej i motywacyjnej. Metoda *Kolorowej Ortografii* stwarza szerokie ku temu możliwości. Polega ona na pamięciowo – wzrokowym zapamiętaniu obrazu graficznego wyrazu, którego podstawą jest przyporządkowanie wybranym literom i połączeniom literowym stałych kolorów: ó- różowe, rz- granatowe, ż- zielone, h- brązowe, sz- w wyjątkach czerwone. Zwyczajne „u” oraz „ch” pozostają czarne. To wyśmienity sposób na rozbudzenie zainteresowań i aktywności twórczej dziecka.

Spotkanie zakończył wykład „*Biblioterapia w pracy z dzieckiem dyslektycznym*” pani **Mirosławy Wójtowicz** z Ośrodka Biblioterapeutycznego przy Towarzystwie PBW w Gdańsku. Uświadomił on zgromadzonym nauczycielom bibliotekarzom jak ważna jest ich rola w procesie przewycięzania oraz łagodzenia skutków niepowodzeń szkolnych. Do poszerzania wiedzy z zakresu terapii książką w pracy z osobami będącymi w „niekorzystnej sytuacji życiowej” zaprosiła **dr Iwona Zachciał** – kierownik Ośrodka i organizator kursów z biblioterapii.

Sesja metodyczna ukazała szeroki wachlarz sprawdzonych i możliwych do zastosowania na gruncie biblioteki działań terapeutycznych. Ich efektem jest bezpośrednia pomoc nauczycielom, pedagogom i psychologom w procesie dydaktycznym i wychowawczym, która skutecznie wzmacnia znaczenie zawodu nauczyciela bibliotekarza.